

فصل ۱

کلیات آموزش و پرورش پیش از دبستان

شایستگی‌های فصل

- ۱ آشنایی با اهداف آموزش و پرورش پیش از دبستان
- ۲ آشنایی با پیشگامان آموزش و پرورش پیش از دبستان در جهان و ایران
- ۳ تهیه فهرستی از انواع مراکز پیش از دبستان
- ۴ تهیه فهرستی از عناوین و وظایف کارکنان مراکز پیش از دبستان

در گروه‌های کلاسی

- تجربه‌ای از آموزش‌های دوران پیش از دبستان مانند شعر، قصه و... را بازگو کنید.
- درباره اهمیت آموزش و پرورش پیش از دبستان گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

تعریف: آموزش و پرورش پیش از دبستان معمولاً به تجربه‌ها و یادگیری‌های کودکان در مراکز مختلف آموزش پیش از دبستان اطلاق می‌شود.

اهمیت و ضرورت آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان

حضرت علی (ع) :
«العلم من الصغر
كالنقش فی الحجر»؛
یادگیری و آموزش
در خردسالی، بسان
کندن نقش روی
سنگ، پایدار است.

سال‌های پیش از دبستان مرحله شکل‌گیری شخصیت کودک است. دوره سنی پیش از دبستان از تولد تا شش سال اول زندگی است. کودک این سال‌ها را با کنجکاوی و توجه نسبت به خود، اطرافیان و دنیای پیرامونشان سپری می‌کند. در این سال‌های طلایی چنانچه محیط و آموزش غنی باشد هوش شکوفا می‌شود و استعدادها پرورش می‌یابد. توجه به رشد و یادگیری کودکان در این سال‌های حساس به دلایل زیر از ضرورت و اهمیت فراوانی برخوردار است:

- ۱ سرعت رشد در همه ابعاد آن در شش سال اول زندگی نسبت به سال‌های دیگر بیشتر است. یادگیری کودکان در این سال‌های حساس، سریع‌تر، آسان‌تر و عمیق‌تر صورت می‌گیرد.
- ۲ با توجه به وجود نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی، کودکان خانواده‌های محروم نیاز به محیطی دارند که این محرومیت‌ها را تاحدی جبران سازد که در مراکز پیش از دبستان، مربیان آگاه و آموزش دیده، این وظیفه را برعهده دارند.
- ۳ تغییرات اقتصادی، اجتماعی و اشتغال مادران، ایجاد محیط‌های مناسب برای رشد و یادگیری کودکان را ضروری می‌سازد.
- ۴ براساس پژوهش‌های انجام شده، کودکان برخوردار از آموزش پیش از دبستان، توانمندی شناختی و رفتاری بیشتری نسبت به کودکان دیگر در مقطع ابتدایی دارند.
- ۵ بسیاری از مشکلات کودکان در جنبه‌های مختلف رشد، در سال‌های اولیه کودکی، با مداخله مؤثر و به موقع برطرف می‌گردد و این در صورتی است که کودکان از آموزش‌های پیش از دبستان برخوردار شوند.
- ۶ آموزش پیش از دبستان، شوق یادگیری، نگرش مثبت و پذیرش کودک را نسبت به محیط مدرسه افزایش می‌دهد و در نتیجه میزان ترک تحصیل کودکان در مدرسه کاهش می‌یابد.
- ۷ یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد هزینه اکتساب تحصیلی کودکان در مدرسه، بسیار بیشتر از هزینه آموزش آنها در مراکز پیش از دبستان است.
- ۸ والدین معمولاً در ارتباط با نیازهای رشد کودکان، شناخت کافی ندارند. در مراکز پیش از دبستان، آموزش خانواده در کنار آموزش کودکان به والدین در یادگیری شیوه‌های مناسب فرزندپروری کمک می‌کند.

در گروه‌های کلاسی

- در مورد اهمیت آموزش و پرورش پیش از دبستان از دیدگاه اسلام گفت‌وگو کنید.
- آیات یا احادیثی در این زمینه در گروه ارائه دهید.

اهداف آموزش و پرورش پیش از دبستان

- ۱ ایجاد بستری مناسب در راستای رشد همه‌جانبهٔ کودکان مشتمل بر ابعاد عاطفی، اخلاقی، معنوی، اجتماعی و جسمی کودکان.
  - ۲ پرورش درک و نگرش صحیح کودکان نسبت به وقایع محیط زندگی و محیط اجتماعی و شکوفایی استعداد های کودکان در ابعاد مختلف.
  - ۳ توسعه توانایی‌های کودکان در بیان اندیشه و بروز احساسات و عواطف با استفاده از آموزش مهارت‌های زندگی، هنری، کلامی، بازی، شعر و نمایش.
  - ۴ ایجاد پایگاهی برای اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های رشد و تکامل یکپارچه کودکان کشور. براساس سند ملی رشد و تکامل یکپارچه برنامه‌های رشد کودکان
- در مراکز پیش از دبستان اجرا می‌شود.^۱
- ۵ ارتقای هوشیاری اخلاقی و توجه به ارزش‌های دینی و ملی.
- ۶ آموزش مفاهیم اجتماعی نظیر تعاون، نوع دوستی، گذشت، همکاری، ارزش‌های مطلوب زندگی و آموزش مهارت‌های زندگی از طریق آموزش غیرمستقیم و کسب تجارب گوناگون.
- ۷ کمک به والدین در مراقبت، نگهداری و پرورش کودکان و ایجاد ارتباط مؤثر دو جانبه بین کودک و والدین.
- ۸ آماده‌سازی کودکان برای ورود به نظام آموزش رسمی کشور.^۲

پیشگامان آموزش و پرورش پیش از دبستان در جهان

آغاز شکل‌گیری رسمی مهدکودک به‌عنوان یک مؤسسه اجتماعی جدید در قرن ۲۰ شکل گرفته است. در جدول شماره ۱ به مهم‌ترین نظریات افرادی که در شکل‌گیری مراکز پیش از دبستان تأثیر داشته‌اند، اشاره شده است.

هدف از ارائه تاریخ رویدادها در این فصل پی بردن به چگونگی شکل‌گیری و روند تحول آموزش و پرورش پیش از دبستان است.^۳

۱- سند ملی رشد و تکامل یکپارچه کودکان، سندی در مورد رشد و تکامل یکپارچه کودکان است که با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی تدوین شده است.

۲- آئین‌نامه تأسیس و انحلال مهدکودک

۳- از طرح سؤالات مربوط به تاریخ رویدادها در ارزشیابی این فصل خودداری شود.

جدول ۱- پیشگامان آموزش و پرورش پیش از دبستان در جهان

ردیف	نام	شرح حال
۱	فروبل (باغ کودکان - کودکستان)	<p>در سال ۱۸۳۷ فردریک فروبل (Fridrick Froebel) آلمانی با تأثیرپذیری از عقاید بزرگانی چون جان لاک، روسو و پستالوژی عقاید نوینی را درباره آموزش و پرورش کودکان شکل داد. فروبل در شهر بلانکنبرگ (Blankenburg) آلمان اولین مدرسه کودکان خود به نام باغ کودکان (Children,s Play) یا کودکستان را تأسیس کرد. وی توجه به بازی را جزء مهم ترین اهداف کودکستان و تعلیم و تربیت کودکان می دانست و به تأثیر بازی به رشد همه جانبه تأکید داشت. به نظر او از طریق بازی ها می توان به مشکلات رشدی، ناسازگاری های کودکان پی برد و به درمان این مشکلات از طریق بازی پرداخت. برنامه درسی منظم و دقیقی را برای کودکان طراحی کرد که شامل عناصر زیر است:</p> <p>«هدایا» (Gifts): این هدایا شامل ده سری از مواد قابل دست ورزی مانند: توپ های پارچه ای و مکعب های چوبی بودند که کودکان با آنها معماهایی درست می کردند. این اسباب بازی های آموزشی امروزه به نام هدیه های فروبل شناخته شده اند.</p> <p>«مشغولیات» (Occupations): شامل فعالیت های مربوط به مهارت های ماهیچه ای کوچک مانند: نقاشی، خمیربازی، دوخت و دوز، رنگ آمیزی، بافتنی، تازدن کاغذ و چسباندن بود.</p> <p>«بازی های مادر» (Mathers Garden): شامل مجموعه ای از آوازاها و سرگرمی هایی بودند که با استفاده از «هدایا» به دقت طراحی شده بود.</p> <p>«مطالعه طبیعت» (Nature Study): شامل مشاهده گیاهان و حیوانات، بحث، تصاویر و یادگیری شعر درباره آنها، می شد.</p>
۲	خواهران مک میلان (مهدکودک)	<p>تلاش های خواهران مک میلان (راشل و مارگارت) (Margaret & Rachel Mac Millan) در زمینه آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی در سال ۱۹۱۰ با تأسیس اولین مهدکودک در محله های فقیرنشین شهر دپت فورد (Deptford) در انگلستان و با پیروی از صاحب نظرانی چون جان لاک، کمینوس،... و فردریک فروبل آلمانی به ثمر نشست. مفهوم «مهدکودک» (Nursery School) به وسیله خواهران مک میلان معرفی شد. آنها کلمه «مهد» را برای نشان دادن عشق و محبت، تقویت و مراقبت فیزیکی کودکان و کلمه «مدرسه» را برای نشان دادن محلی که کودکان در آنجا علاوه بر یادگیری، محبت و مهربانی را تجربه می کنند به کار بردند و در نتیجه مهدکودک مورد نظر آنها محیطی را نشان می داد که علاوه بر مراقبت و پرستاری کودکان، آموزش هایی به کودکان داده می شد. به نظر آنها مهدکودک به عنوان فوریتی برای جبران کمبودهای بهداشتی و ایمنی کودکان در دوران اولیه زندگی برای کودکان دو تا هفت ساله است. در این مراکز ضمن جبران فقر، کمبودها و غفلت ها، شستشوی کودکان، تدارک لباس تمیز، تغذیه کودکان، طراحی فضای عاطفی و تجربه های مناسب نیز ارائه می شد. همچنین برنامه هایی مانند تربیت ماهیچه های مختلف بدن برای کمک به رشد خواندن و نوشتن و مهارت های عددی، خمیربازی، رنگ آمیزی، نقاشی، بازی با مکعب ها و استفاده از ابزار برای تقویت زمینه های ادراکی - حرکتی، حرکات موزون، بازی های نمایشی، فعالیت های موسیقی، گسترش توانایی های فیزیکی و قدرت بیان و ابراز وجود و... انجام می شد؛ بنابراین اهداف اصلی تشکیل مهدکودک شامل تقویت رشد هوشی، ایجاد آمادگی برای ورود به کودکستان و دوره های ابتدایی و تدریس مهارت های اجتماعی است.</p>

<p>۳ مونتته سوری (خانهٔ کودک)</p>	<p>ماریا مونتته سوری (Maria Montessori) برای برآورده کردن نیازهای فیزیکی کودکان خردسال، اقدام به تأسیس مدرسه ای در سال ۱۹۰۷ در سن لورنز (Sanlorenzoh) و منطقه فقیرنشین شهر رم کشور ایتالیا کرد. او ابتدا به عنوان یک پزشک کار خود را با کودکان عقب ماندهٔ ذهنی آغاز کرد و به تشخیص و درمان و اصلاح دشواری‌های آنها پرداخت و در به کارگیری اصول آموزش و پرورش کودکان و ضعف‌های آنان علاقه مند شد. سپس وسایل و ابزارهای جدید آموزشی برای آموزش و پرورش آنها ابداع کرد. برنامهٔ آموزشی او برنامه‌ای فعال بود که روش حسی را با استفاده از وسایل خاص و استقلال در یادگیری مورد تشویق قرار می‌داد. بعد از موفقیت در آموزش کودکان عقب مانده، فرصتی یافت تا مدارسی را به نام خانه کودک (Children's House) برای کودکان ۳ تا ۷ ساله تأسیس نماید. محیط آموزشی تدارک دیده شدهٔ وی برای کودکان در رابطه با خصوصیات و ویژگی‌های جسمی - روانی آنها بود. کودک در مراکز پیش از دبستانی مونتته سوری می‌توانست آزادانه علائق خود را دنبال کند و مسائل خود را بدون دخالت مربی انجام دهد. شهرت مونتته سوری به خاطر طرح تربیت حسی و روش خاص کار او با کودک است.</p>
<p>۴ لوسی اسپراگ (الگوی بانک استریت)</p>	<p>لوسی اسپراگ (Lucys Spraguenv) در سال ۱۹۱۶ همراه همسر و دختر عموی ثروتمند خود مرکز تجربیات تعلیم و تربیت را تشکیل داد که به دلیل قرار گرفتن ساختمان این مرکز در خیابان بانک، مرکز بانک استریت نام گرفت. اسپراگ در پی پاسخ به این سؤال بود که بهترین محیط برای یادگیری کودکان کدام است و آنها چگونه در چه محیطی بهتر می‌آموزند. اسپراگ: «کار ما بر این باور است که انسان‌ها می‌توانند جامعه ای را که پدید آورده‌اند بهبود بخشند.»</p>
<p>۵ رودلف اشتاینر (الگوی والدورف)</p>	<p>رودلف اشتاینر (Rudolf steiner) در سال ۱۹۱۲ انجمن آنتروپوزفی را تأسیس کرد. تجربیات سودمند او در تأسیس این نهاد، او را در پایه گذاری اولین مدرسه در اشتوتگارت آلمان در سال ۱۹۱۹ در نزدیکی کارخانه والدورف یاری داد. اولین مدرسه والدورف در قالب یک مدل اکتشافی و برخوردار از آزادی‌های ویژه تأسیس شد. او با چهار شرط مدرسه خود را بنا نهاد. <ul style="list-style-type: none"> ■ مدرسه باید به روی تمامی کودکان با هر پیشینهٔ مذهبی، قومی، نژادی و اقتصادی باز باشد. ■ مدرسه در جهت آموزش برای هر دو جنس فعالیت کند. ■ مدرسه دارای یک انسجام و وحدت رویه در همه مقاطع تحصیلی باشد. ■ معلمان ضمن تماس دائم با دانش آموزان، بر برنامه آموزشی مدرسه مدیریت دارند و دولت کمترین دخالت را در این امر داشته باشد. </p>
<p>۶ لوریس مالاگازی (الگوی رژیو امیلیا)</p>	<p>لوریس مالاگازی (Laris Malaguzzi) در سال ۱۹۴۶ ساختمان اولین مرکز آموزشی را در دهکده ویلاسلا نزدیک شهر رژیو امیلیا آغاز کرد. در سال ۱۹۶۳ اولین مدرسه خود به نام رابینسون را برای کودکان ۳ تا ۶ سال و در سال ۱۹۷۰ اولین مرکز رژیو را را برای کودکان زیر ۳ سال تأسیس و به عنوان بنیان گذار الگوی برنامه درسی رژیو امیلیا فعالیت خود را شروع کرد. در حال حاضر ۹۴/۶ درصد کودکان ۳ تا ۶ سال و ۳۸ درصد کودکان زیر سه سال در جهان از خدمات مدارس رژیو امیلیا بهره مند هستند.</p>
<p>۷ دیوید ویکارت (الگوی های اسکوپ یا بینش وسیع)</p>	<p>دیوید ویکارت (Divid Vikart) متخصص تعلیم و تربیت کودکان با توجه به نظریات پیازه در مورد رشد و تکامل کودکان الگوی آموزشی «های اسکوپ» را در سال ۱۹۷۰ ارائه داد. یک الگوی برنامه آموزشی است که فرایند برنامه و محتوای آن را تعریف می‌کند، آموزش کارکنان و نظارت را شکل می‌دهد و ارزیابی و ارزشمندی از کیفیت برنامه و کارایی آن را میسر می‌سازد. روش‌های این الگو براساس روش گام به گام یا رشدی شناختی در آموزش است. این الگو بر این باور است که یادگیری فعال براساس رشد و تکامل توانایی‌های نهفته انسان است. این الگو در کودکان نگرش توانستن و انجام دادن ایجاد می‌کند. به منظور پرورش اعتماد به نفس و شایستگی اجتماعی کودکان طراحی شده است.</p>

در گروه‌های کلاسی، در مورد اندیشمندان دیگری که در شکل‌گیری مراکز پیش از دبستان نقش داشته‌اند، از منابع علمی جست‌وجو کرده و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

تاریخچه آموزش و پرورش پیش از دبستان در ایران

در گروه‌های درسی در مورد فعالیت‌های جبار باغچه‌بان در زمینه آموزش و پرورش پیش از دبستان گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

تاریخچه آموزش پیش از دبستان در ایران با اصطلاحات مختلفی از جمله مهدکودک، آمادگی، کودکتان، آموزش قبل از دبستان و در نهایت پیش از دبستان برای آن به کار رفته است، به ۸۰ سال پیش باز می‌گردد. منظور از دوره پیش از دبستان دوره چند ساله قبل از دبستان است که کودکان توانایی یادگیری همراه با فعالیت‌های بدنی و بازی پیدا می‌کنند. در برخی کشورها و در مقطعی از زمان به لحاظ شرایط و قوانین این دوره از ۱ تا ۳ سال متغیر بوده است. در ایران تاریخچه آموزش و پرورش پیش از دبستان به شرح زیر است:

■ نخستین آئین‌نامه ویژه کودکتان‌ها و مراکز آموزش پیش از دبستان در سال ۱۳۱۲ به تصویب شورای عالی فرهنگ رسید. در ماده اول این آئین‌نامه، سن کودکان جهت پذیرش در کودکتان‌ها ۴ تا ۷ سال قید شده بود.

■ تا سال ۱۳۲۲ در سراسر کشور تنها تعداد ۷ کودکتان وجود داشت و این در حالی است که طی سال ۱۳۳۱ به ۷۴ و طی سال ۱۳۵۱ به ۴۳۱ مرکز بالغ گردید.

■ در سال ۱۳۳۴، اداره مستقلی جهت رسیدگی و نظارت بر امور کودکتان‌ها تحت نظارت وزارت فرهنگ تأسیس گردید.

■ در سال ۱۳۳۵، آئین‌نامه جدیدی جهت اداره کودکتان‌ها به تصویب رسید که طی آن سن کودکان، ۳ تا ۶ سال تعیین شده بود.

■ در سال ۱۳۴۰، اداره امور کودکتان‌های کشور مؤسس آموزش پیش از دبستان و اولین کودکتان، جبار باغچه‌بان است. وی در سال ۱۳۰۳ هجری شمسی در شهر تبریز اولین و در سال ۱۳۰۷ در شیراز، دومین مرکز پیش از دبستان را تأسیس کرد؛ البته کودکان خانواده‌های مرفه به خصوص کارمندان عالی‌رتبه به کودکتان مزبور می‌رفتند و بازی‌ها و مراقبت‌های گروهی را تجربه می‌کردند. با استقبالی که از این کودکتان‌ها به عمل آمد، طی مدت کوتاهی در تهران و پاره‌ای از شهرهای بزرگ از سوی بخش

تاریخچه آموزش پیش از دبستان در ایران با اصطلاحات مختلفی از جمله مهدکودک، آمادگی، کودکتان، آموزش قبل از دبستان و در نهایت پیش از دبستان برای آن به کار رفته است، به ۸۰ سال پیش باز می‌گردد. منظور از دوره پیش از دبستان دوره چند ساله قبل از دبستان است که کودکان توانایی یادگیری همراه با فعالیت‌های بدنی و بازی پیدا می‌کنند. در برخی کشورها و در مقطعی از زمان به لحاظ شرایط و قوانین این دوره از ۱ تا ۳ سال متغیر بوده است. در ایران تاریخچه آموزش و پرورش پیش از دبستان به شرح زیر است:

■ در سال ۱۳۰۳ شورای عالی فرهنگ آئین‌نامه احداث مراکز آموزش پیش از دبستان در شهرستان تهران و در سال ۱۳۰۴ آئین‌نامه برای سایر شهرهای کشور را تصویب کرد.

■ مؤسس آموزش پیش از دبستان و اولین کودکتان، جبار باغچه‌بان است. وی در سال ۱۳۰۳ هجری شمسی در شهر تبریز اولین و در سال ۱۳۰۷ در شیراز، دومین مرکز پیش از دبستان را تأسیس کرد؛ البته کودکان خانواده‌های مرفه به خصوص کارمندان عالی‌رتبه به کودکتان مزبور می‌رفتند و بازی‌ها و مراقبت‌های گروهی را تجربه می‌کردند. با استقبالی که از این کودکتان‌ها به عمل آمد، طی مدت کوتاهی در تهران و پاره‌ای از شهرهای بزرگ از سوی بخش

حق ثبت نام در کلاس‌های آمادگی بهره‌مند گردیدند. ■ از سال ۱۳۵۴، سازمان‌های دولتی موظف به تأسیس مهدهای کودک شده و ضوابط آنها از سوی سازمان زنان تنظیم گردید. همچنین دفتر برنامه‌ریزی آموزش ابتدایی به دفتر آموزش کودکان دبستانی و ابتدایی تغییر نام داد.

■ در سال ۱۳۵۶، در بودجه کل سازمان‌های دولتی، بودجه لازم جهت احداث مهدهای کودک ویژه فرزندان زنان کارمند پیش‌بینی شده و سازمان زنان مسئولیت تشکیل و نظارت بر آنها را عهده‌دار گردید. ■ پس از انقلاب اسلامی، براساس تصمیم‌گیری هیئت وزیران، با انحلال سازمان زنان، سازمان ملی رفاه خانواده، سازمان تربیتی شهرداری تهران و انجمن ملی حمایت از کودکان، اجازه تأسیس مهدهای کودک به وزارت بهداشت و بهزیستی و سپس به سازمان بهزیستی محول گردید.

■ در سال ۱۳۵۸ هیئت وزیران جمهوری اسلامی ایران هر کارخانه و کارگاهی را که زنان کارگر آن حداقل صاحب ۱۰ کودک بودند، موظف به تأسیس مهد کودک در آن واحد کرد.

■ در سال ۱۳۶۶ صدور مجوز و نظارت بر برنامه‌ریزی کلیه مهدهای کودک دولتی و خصوصی براساس نظر شورای عالی انقلاب فرهنگی، بر عهده سازمان بهزیستی گذاشته شد.

■ در سال ۱۳۶۷ صدور مجوز و نظارت بر برنامه‌های آموزشی کودکان بالای چهارسال براساس مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی به آموزش و پرورش محول گردید.

■ سند تحول بنیادین در سال ۱۳۹۰ در وزارت آموزش و پرورش تدوین شد که به‌عنوان راهنمای برنامه‌ها و فعالیت‌های پیش از دبستان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

منحل شد و وظایف مربوط به اداره کل تعلیمات ابتدایی محول گردید و آئین نامه دوره پیش دبستانی، در شورای عالی معارف و فرهنگ تصویب شد. در این سال تلاش‌هایی برای ایجاد کودکان‌ها آغاز شد و به آموزش و پرورش پیش از دبستان توجه بیشتری شد.

■ در سال ۱۳۴۱ شورای کتاب کودک تأسیس شد. این شورا کتاب‌هایی مناسب برای کودکان پیش از دبستان ارائه داد.

■ در سال ۱۳۴۳، آموزش پیش از دبستان عملاً به صورت نظام همگانی درآمد.

■ در سال ۱۳۴۵ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان با هدف کوشش در راه بهبود کیفی کتاب‌های کودکان پیش از دبستان و دبستان تأسیس شد.

■ در سال ۱۳۴۶ به منظور تربیت نیروی انسانی برای مراکز پیش از دبستان آموزشگاه‌های کودک‌یاری آغاز به کار کردند.

■ طبق آخرین آئین‌نامه کودکان‌ها که در سال ۱۳۴۹ به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسید، تشکیل کلاس‌های آمادگی ضمیمه آموزش ابتدایی گردید و سن کودکان دبستانی ۳ تا ۶ سال تعیین گردید.

■ در سال ۱۳۵۰ اداره کل تعلیمات ابتدایی به دفتر برنامه‌ریزی آموزش ابتدایی تغییر نام داد و واحد کودکان‌ها مسئولیت طرح و برنامه‌ریزی آموزش و پرورش پیش از دبستان را عهده‌دار شدند.

■ در سال ۱۳۵۲ در مدرسه عالی شمیران اولین رشته پیش دبستانی دائر شد.

■ در سال ۱۳۵۳، وزارت آموزش و پرورش طبق انتشار بخشنامه‌ای به اعمال اصلاحاتی در آئین‌نامه مذکور مبادرت کرد. مطابق این تغییرات تنها آن دسته از کودکانی که از سن ۵ سال تمام برخوردار بودند از

در گروه‌های کلاسی در مورد نقش سازمان بهزیستی و وزارت آموزش و پرورش در گسترش مراکز پیش از دبستان در ایران و وظایف آن، از منابع علمی جست‌وجو کرده و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

جدول ۲ - پیشگامان آموزش و پرورش پیش از دبستان در ایران

نام	شرح حال
<p style="text-align: center;">جبار باغچه‌بان</p>	<p>جبار باغچه‌بان فرزند عسگر از پیشگامان آموزش و پرورش نو در سال ۱۲۶۴ در ایروان به دنیا آمد. پدرش در شهر ایروان با شغل معماری و قنادی روزگار می‌گذراند.</p> <p>تحصیلات باغچه‌بان با اصول قدیمی و در مساجد بود و در ۱۵ سالگی مجبور به ترک تحصیل گردید و به حرفه پدر روی آورد. پدرش عاشق قصه بود و شب‌ها با او پای نقالی می‌نشست. با سود جستن از قصه‌های کودکیش برای بچه‌ها نمایشنامه می‌نوشت. به واسطه روش ابتکاری او در تدریس، در سال ۱۲۹۹ به موجب حکم ریاست فرهنگ تبریز، به آن شهر رفته و مشغول به کار شد.</p> <p>اندیشه شیوه‌های نو در آموزش و پرورش کودکان پیش‌دبستانی که فروبل در چهارچوب یک برنامه مشخص به وجود آورده بود او را واداشت تا با الهام از دیدگاه فروبل، در سال ۱۳۰۳ اولین کودکستان ایرانی در تبریز با نام باغچه‌اطفال را تأسیس کند و از همان زمان نام فامیل خود را از عسگرزاده به باغچه‌بان تغییر داد سپس در سال ۱۳۰۶ در شیراز و در سال ۱۳۱۲ در تهران برنامه‌های بسیاری را برای پیش‌دبستانی تدارک دیده و اجرا کرد. او علاوه بر دوره‌های پیش‌دبستانی کار خود را با ناشنوایان آغاز کرد. باغچه‌بان در سال ۱۳۱۲ دستگاهی اختراع کرد که کرولال‌ها از طریق دندان وحس استخوانی قادر به شنیدن می‌شدند این دستگاه پس از تکمیل شدن به نام تلفن گنگ در اداره ثبت اختراعات به تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۱۲ به شماره ۱۱۸ به ثبت رسید. در سال ۱۳۲۲ خورشیدی جمعیتی به نام جمعیت حمایت از کودکان کرولال را تأسیس کرد.</p> <p>در برنامه‌های آموزشی او قصه‌گویی همراه با تصویر، خواندن شعر و سرود، اجرای نمایشنامه، نقاشی‌های گروهی، مجسمه‌سازی، آشنایی با رنگ‌ها و نام درختان و ... گنجانده شد. باغچه‌بان طی سال‌ها تعلیم و تربیت به کودکان به روشی برای آموزش خواندن و نوشتن دست یافت که امروز آن را روش ترکیبی می‌گویند. میرزا جبار عسکرزاده باغچه‌بان در روز چهارم آذر ماه سال ۱۳۴۵ خورشیدی درگذشت. (شکل ۱)</p> <div data-bbox="583 1494 817 1786" style="text-align: center;"> </div> <p style="text-align: center;">شکل ۱- جبار باغچه‌بان</p>

توران میرهادی، در سال ۱۳۰۵ در تهران به دنیا آمد. تجربه‌های او از دو استاد بزرگش یعنی جبار باغچه‌بان و دکتر هوشیار، سبب شد تا برای آموزش در زمینه علوم تربیتی و روان‌شناسی، در پاییز ۱۳۲۵ به پاریس برود. آشنایی او با نظریه‌های رشد هانری والون و ژان پیاژه، فرصتی نادر برای او فراهم آورد که این دیدگاه‌ها را بیاموزد و در ایران به کار ببندد. در همین دوره بود که او در جریان آموزش‌های خود با آموزشگران بزرگ اروپا و آمریکا همچون فریدریک فروبل، هاینریک پستالوزی، اوید دکرولی، جان دیویی، و ماریا مونته سوری آشنا شد. او بیش از دیگران به روش و رویکرد اوید دکرولی پزشک و آموزشگر بلژیکی گرایش نشان می‌داد. نخستین کار او بعد از بازگشت به ایران در سال ۱۳۲۰، حضور در کودکانستان بهار و دبیرستان نوریخس و انتقال دانش و تجربه‌هایی بود که در اروپا آموخته بود. فعالیت متمرکز میرهادی در عرصه آموزش و پرورش از سال ۱۳۳۴ با پایه‌گذاری کودکانستان فرهاد آغاز شد. او توانست از سال ۱۳۳۶ دبستان فرهاد را در کنار کودکانستان پایه بگذارد. مدرسه راهنمایی فرهاد نیز از سال ۱۳۵۰ کارش را آغاز کرد. در بیشتر سال‌های دهه ۴۰ و ۵۰ مدرسه فرهاد به واحد تجربی تعلیمات عمومی تبدیل شد و پیشرفته‌ترین دیدگاه‌های درون آموزش و پرورش ایران نخست در این مجتمع بررسی و تجربه و در صورت کسب اعتبار در نظام آموزش و پرورش جاری می‌شد. ایشان در سال ۱۳۳۵ نخستین نمایشگاه کتاب کودک را در دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران برگزار کردند. این نمایشگاه از آن جهت اهمیت دارد که موضوع کمبود کتاب کودک و کتابخانه‌های ویژه کودکان را به جامعه فرهنگی آن روزگار یادآوری کرد. پس از این کار بود که جنبشی در گسترش ادبیات کودکان راه افتاد که تا زمان پایه‌گذاری شورای کتاب کودک در سال ۱۳۴۱ به طور غیر رسمی و پراکنده ادامه یافت. راه‌اندازی شورای کتاب کودک در ایران به معنای رسمیت یافتن نهاد ادبیات کودکان در ایران است. توران میرهادی نقش برجسته‌ای را در هدایت و راهبری ادبیات کودکان ایران در عرصه ملی و بین‌المللی داشته است. او در سال‌های دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در کنگره‌های بین‌المللی ادبیات کودکان و جایزه جهانی هانس کریستین آندرسن مشارکت داشته است.

ایده فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان به دومین سمینار ملی ادبیات کودکان که در سال ۱۳۴۶ در باشگاه معلمان برگزار شد، باز می‌گردد. همگی شرکت‌کنندگان در این سمینار بر تدوین و تألیف فرهنگ‌نامه‌ای بومی که نیازهای کودکان و نوجوانان ایرانی را برآورده سازد، تأکید کردند. توران میرهادی این ایده را همواره در ذهن داشت تا اینکه در سال ۱۳۵۸ حرکت اجرایی برای تألیف و تدوین این اثر ملی آغاز کرد. اصول آموزش و پرورش کودکان از نظر توران میرهادی به شرح زیر است:

شکل ۲- توران میرهادی

- توجه به تفاوت‌های فردی
- توجه به ابعاد مختلف رشد انسان
- ایجاد محیط جستجوگری در مدرسه برای معلمان و کودکان
- توجه به آموزش فردی و گروهی و مشارکتی به جای رقابت
- برقراری ارتباط مناسب با کودکان و والدین
- مشارکت فعال کودکان در برنامه‌ریزی‌ها و فعالیت‌ها
- تأکید بر مسئولیت‌پذیری کودکان
- تشویق کودکان با استفاده از انگیزه‌های درونی کودک نه عوامل بیرونی
- مدیریت شورایی و استفاده از نظرات معلمان و کودکان در تنظیم و اجرای برنامه‌ها
- انجام ارزشیابی کیفی از کودکان به جای ارزشیابی کمی (شکل ۲)

یحیی مافی، آموزگار، کارشناس و پژوهشگر مسائل آموزشی و تربیتی، و از پیشگامان آموزش و پرورش نوین در ایران و از بنیان‌گذاران شورای کتاب کودک، در سال ۱۳۰۲ در معلم کلایه «رودبار الموت» به دنیا آمد. در سال ۱۳۳۲ کودکانستان مهر را به صاحب امتیازی همسرش معصومه سهراب تأسیس کرد و در سال ۱۳۳۴ امتیاز مدرسه پسران مهر را گرفت. این زوج از جمله پیشگامان گشایش مدرسه‌های ملی بودند. مجموعه آموزشی مهران، عضو انجمن ملی مدارس هماهنگ بود. تبادل تجربه مدیران مدرسه‌ها در این انجمن و برنامه‌ریزی بازدید از مدرسه‌های دیگر کشورها از سوی این نهاد، در اداره مدرسه و بالا بردن سطح آموزشی دانش‌آموزان کارساز بود. مدرسه مهران، از پیشگامان تشویق و عادت دادن دانش‌آموزان به کتاب‌خوانی است. همه دانش‌آموزان هنگام نام‌نویسی در این مجتمع آموزشی، یک فهرست کتاب دریافت می‌کردند و باید یکی از کتاب‌ها را می‌خریدند تا بتوانند عضو کتابخانه شوند و کارت کتابخانه بگیرند. هنگام تغییر مدیریت مدرسه در سال ۱۳۵۷، کتابخانه این مدرسه ۱۱ هزار جلد کتاب داشت؛ اما وقتی این کتابخانه در سال ۱۳۳۶ باز شد، فقط ۱۴ کتاب برای کودکان داشت. برای اداره کتابخانه از دانش‌آموزان کمک گرفته می‌شد.

یحیی مافی در سال ۱۳۶۰ با همکاری همسرش انتشارات کتاب کودک و نوجوان را که ناشری تجربی بود تأسیس کرد. ویژگی کتاب‌های تهیه شده توسط این مؤسسه چاپ کتاب به زبان‌های کردی، ترکی و فارسی به صورت همزمان بود. کتاب ارزنده او در حوزه آموزش و پرورش به نام «تجربه‌های مدرسه داری» حاصل تجربیات پرارزش او و همسرش در مورد کودکان و دبستان مهران است. این کتاب حاوی برنامه‌های آموزشی کودکان است که شامل آموزش مفاهیم (علوم، ریاضی، اجتماعی) بازی‌ها، شعر، قصه، موسیقی، ورزش، گردش‌های علمی، نقاشی و کاردستی است (شکل ۳).

یحیی مافی کار اجتماعی و فرهنگی خود را در گستره ادبیات کودکان با حضور در هیئت مدیره شورای کتاب کودک تا این روزگار ادامه داده است و در پیشبرد امر فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان نقش بسیار سازنده‌ای داشته است. طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۶۶ عضو هیأت مدیره شرکت تهیه و نشر فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان شد. او همچنین از جمله پایه‌گذاران انجمن پژوهش‌های آموزشی پویاست.

شکل ۳- یحیی مافی

مداد رنگی

مداد سرخ رنگ من   رفیق شوخ و شنگ من
به یاری تو دمبدم   هزاران نقشه می‌کشم
گل و بنفشه و چمن   درخت سیب و یاسمن
« جبار باغچه بان »

انواع مراکز پیش از دبستان

شکل ۴- فعالیت‌های مراکز پیش از دبستان

در گروه‌های کلاسی تصاویر بالا را با دقت مشاهده کنید (شکل ۴) به سؤالات زیر پاسخ دهید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

- تصاویر چه موضوعی را نشان می‌دهند؟
- هر تصویر بیانگر چه نوع فعالیتی است؟

فعالیت ۶

دوره پیش‌دبستانی یا دوره آمادگی در نظام آموزشی ایران، دوره‌ای است که کودکان در ۱ یا ۲ سال قبل از ورود به دبستان می‌گذرانند. این دوره جهت آماده ساختن کودکان ۵ ساله برای ورود به دبستان است و واحدهای مستقل یا ضمیمه دبستان‌ها تحت عنوان «آمادگی» تأسیس و توسعه یافته است. در این واحدها، کودکان ۵ ساله به مدت یک سال طبق برنامه خاصی برای ورود به دوره بعد آماده می‌شوند. تعیین سیاست‌های آموزشی و پرورشی دوره کودکان و آمادگی با شورای عالی آموزش و پرورش بوده و مسئولیت برنامه‌ریزی و پیش‌بینی ضوابط و مقررات این دوره برعهده دفتر آموزش ابتدایی و راهنمایی تحصیلی کشور است.

از نظر شناسایی بخش‌های مختلف آموزش و پرورش پیش از دبستان اسامی و عناوین مختلفی را به خود

اختصاص می‌دهند و آشنایی با این اسامی و عناوین می‌تواند مربی را در وظایف و مسئولیت‌های خود یاری دهد. براساس آئین‌نامه‌های بهزیستی انواع مراکز پیش از دبستان در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳- عناوین و تعاریف مراکز پیش از دبستان

ردیف	عنوان	توصیف
۱	مهد کودک	به مرکزی اطلاق می‌گردد که مسئولیت مراقبت و فرایند یاددهی، یادگیری کودکان در ابعاد زیستی، روانی و اجتماعی را عهده‌دار است و با فراهم کردن فرصت‌ها و تجارب یادگیری متنوع برای یادگیری کودکان از سن ۶ ماه تا قبل از سن ورود به دبستان تحقق این امر را میسر می‌سازد.
۲	مهد قرآنی	مهد کودکی است که علاوه بر انجام مسئولیت مراقبت و پرورش کودکان در ابعاد مختلف رشد، به امر آموزش قرآن و مفاهیم دینی به کودکان نیز می‌پردازد.
۳	مهد مساجد	مهد کودکی است که با استفاده از امکانات و فضای فیزیکی مساجد برای ارائه خدمات فرهنگی، آموزشی به کودکان منطقه و نمازگزاران تأسیس می‌گردد.
۴	آدینه مهد	مهد کودکی است که در روزهای جمعه از ساعت ۱۰ لغایت ۱۴ جهت ارائه خدمات مهدهای کودک به کودکانی که والدین آنها در نماز جمعه حضور دارند، تشکیل می‌گردد.
۵	روستا مهد	مهد کودکی است که توسط اشخاص حقیقی و یا حقوقی و با همکاری شورای اسلامی و تحت نظارت سازمان بهزیستی تأسیس می‌گردد و مسئولیت مراقبت و پرورش کودکان روستایی در ابعاد مختلف رشد از آغاز ۳ سالگی تا ۶ سالگی را عهده‌دار است.
۶	کودکستان (پیش دبستانی)	تدارک برنامه‌های آموزشی برای کودکان ۵ ساله به منظور آمادگی برای ورود به مدرسه است.

عناوین و وظایف کارکنان مراکز پیش از دبستان

شکل ۵- کارکنان در حال انجام وظیفه در مراکز پیش از دبستان

در گروه‌های کلاسی شکل ۵ را با دقت مشاهده کنید؛ هر تصویر بیانگر چه نوع خدماتی در مرکز پیش از دبستان است؟ نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

عناوین کارکنان در مراکز پیش از دبستان

در کشور جمهوری اسلامی ایران آموزش و پرورش پیش از دبستان برای کودکان ۳ ماهه تا ۴ ساله تحت نظارت سازمان بهزیستی و برای کودکان ۴-۶ ساله برعهده وزارت آموزش و پرورش است.

جدول ۴- عناوین کارکنان و تعاریف در مراکز پیش از دبستان

ردیف	عنوان	توصیف
۱	مؤسس*	به شخص حقیقی یا حقوقی اطلاق می‌گردد که پس از طی مراحل پیش‌بینی شده موفق به دریافت موافقت اصولی و سپس پروانه فعالیت می‌گردد.
۲	مسئول فنی*	فرد مؤنث واجد شرایطی است که از طرف مؤسس (حقیقی یا حقوقی)، به سازمان بهزیستی استان معرفی تا پس از تأیید کمیسیون استان برای آن فرد پروانه مسئول فنی صادر و در مهدکودک مربوط مطابق با این دستورالعمل انجام وظیفه کند.
۳	مدیر داخلی	فردی است که مسئولیت حسن انجام و اجرای برنامه‌های مرکز پیش از دبستان و هماهنگ‌کننده فعالیت‌های کارکنان مرکز را براساس اصول و قوانین مربوط برعهده دارد.
۴	مربی*	فردی است که مسئول طرح‌ریزی، هدایت برنامه‌های آموزشی و رشدی مناسب، هماهنگ ساختن کوشش‌های همه افراد مشغول به کار کودکان تحت آموزش و مراقبت، برای یک کلاس و یا یک گروه از کودکان است.
۵	مربی‌یار*	فردی است که تحت نظارت و راهنمایی مربی اصلی و متخصص در هدایت برنامه آموزشی مناسب برای یک کلاس یا یک گروه از کودکان کار می‌کند. آنها می‌توانند بسیاری از زمینه‌های فنی تدریس را تحت راهنمایی و نظارت انجام دهند و قابلیت و توانایی کار مؤثر و سودمند با کودکان را دارند. معمولاً دارای دیپلم و یا درجه دستکاری هستند.
۶	مراقب شیرخوار*	فردی است که تحت نظارت مربی به نگهداری کودکان شیرخوار، رفع نیازهای به موقع آنان، تعویض ملحفه و لباس و پوشک کودکان و شستشوی کودکان با رعایت اصول بهداشتی و مراقبت‌های لازم فعالیت می‌کند.
۷	روان‌شناس	فردی است که در زمینه ارزشیابی کودکان از طریق مشاهده و یا انجام آزمون‌ها و تدارک اطلاعات ضروری یا توصیه و پیشنهاد استفاده از منابع دیگر در کنار مربی به تأمین سلامت روانی کودک کمک می‌کند.
۸	کارکنان بهداشت	پزشکان، دندان‌پزشکان و پرستاران که به نوعی در برنامه‌های سلامت کودکان در مرکز پیش از دبستان فعالیت دارند و معاینات دوره‌ای کودکان و ثبت نتیجه در پرونده سلامت را برعهده دارند.
۹	کارشناس تغذیه	فردی است که با دارا بودن تخصص در زمینه دانش تغذیه‌ای، بر تنظیم، خرید و تهیه مواد غذایی، طبخ بهداشتی مواد غذایی و اجرای برنامه‌های غذایی کودکان با توجه به حساسیت‌های غذایی کودکان، در مرکز پیش از دبستان نظارت دارد.
۱۰	سرایدار	فردی است که به‌صورت شبانه‌روزی در محل مرکز پیش از دبستان مراقب ایمنی و تأمین خدمات بهداشتی محیط مرکز پیش از دبستان و سایر خدمات موردنیاز را عهده‌دار است.

* تعاریف ستاره‌دار براساس آئین‌نامه‌های بهزیستی است.

وظایف کارکنان در مراکز پیش از دبستان براساس آئین نامه بهزیستی^۱

به منظور آشنایی و تأکید بیشتر در این قسمت به شرح و معرفی وظایف مربی، مربی یار و مراقب پرداخته شده است.

وظایف مربی

- ۱ حضور منظم در مهدکودک و مراقبت، پرورش و آموزش کودکان در طی ساعات کار تعیین شده.
- ۲ تلاش جهت پرورش کودکان در ابعاد روانی و اجتماعی، معنوی، اخلاقی و جسمی در پرتو مفاهیم دینی و مذهبی و مضامین علمی در چارچوب برنامه‌های تبیین منطبق بر ضوابط.
- ۳ تهیه و تنظیم طرح برنامه روزانه کودکان در چهارچوب برنامه‌های پیش‌بینی شده و اجرای صحیح آن.
- ۴ توجه به حضور و غیاب کودکان، و اعلام غیبت آنها به مسئول فنی مهدکودک.
- ۵ جدا کردن کودک بیمار از سایر کودکان و اطلاع موضوع به مسئول فنی در صورت مشاهده کودک بیمار.
- ۶ اجرای صحیح برنامه تغذیه کودکان تحت مسئولیت، دادن غذا به کودکان شیرخوار و نوپا و حضور در تمام ساعات صرف غذای کودکان.
- ۷ نظارت بر چگونگی وضع بهداشت فردی کودکان.
- ۸ رعایت بهداشت فردی و کوتاه نگه داشتن ناخن‌ها و استفاده از لباس ویژه مهدکودک با رنگ‌های شاد و روشن به غیر از سفید.
- ۹ نظارت بر خواب و استراحت کودکان و کنترل شرایط لازم.
- ۱۰ طرح مسائل و مشکلات کودکان با مسئول فنی مهدکودک همراه با پیگیری آنها.
- ۱۱ اجتناب از تنبیه بدنی.
- ۱۲ اجتناب از تهدید در مواردی چون عدم اثربخشی آموزش توالت و نظافت و همچنین عدم تطابق کودک با برنامه مهدکودک همچون تغذیه و استراحت.
- ۱۳ گزارش فوری به مسئول فنی مهدکودک در صورت احتمال وقوع کودک‌آزاری و مورد قصور و غفلت قرارگرفتن کودک.
- ۱۴ کنترل وضع اتاق و وسایل و تجهیزات مربوط، هنگام بروز حوادث احتمالی، ضمن اطلاع به مسئول فنی مهدکودک و نیز اطلاع به مراکز امدادی برحسب مورد.
- ۱۵ حضور در دوره‌های آموزشی مرتبط با حوزه فعالیت به تشخیص مسئول فنی مهدکودک.
- ۱۶ مراقبت از سلامت جسم و روان کودک.
- ۱۷ اجرای دستورات محوله از سوی مقام مافوق در چهارچوب وظایف کاری.

وظایف مربی یار و مراقب

- ۱ کمک به مربی در امر آموزش کودکان.
- ۲ نگهداری و زیرنظر گرفتن کودکان به منظور رفع نیازهای آنان با هماهنگی مربی مربوط.
- ۳ تعویض ملحفه و لباس و پوشک کودکان و شستشوی کودکان با رعایت اصول بهداشتی و مراقبت‌های لازم.
- ۴ کمک در اجرای صحیح برنامه تغذیه کودکان با نظارت مربی و دادن غذا به کودکان شیرخوار و نوپا.
- ۵ هدایت کودکان به توالت و دست‌شویی و شست‌وشوی آنان با دستکش یکبار مصرف جداگانه در هر نوبت تعویض یا شستشوی هر کودک.

۱- وظایف کارکنان از آئین‌نامه تاسیس و انحلال مهدکودک‌های بهزیستی استخراج و شرح کامل آن در کتاب همراه هنرجو درس مراقبت از سلامت کودک آورده شده است.

- ۶ رعایت بهداشت فردی و کوتاه نگه داشتن ناخن‌ها و استفاده از لباس مناسب ویژه مهدکودک با رنگ‌های شاد و روشن به غیر از سفید.
- ۷ کنترل کامل وضع اتاق و وسایل خواب و بازی کودکان از لحاظ ایمنی و بهداشتی زیر نظر مربی.
- ۸ ارائه گزارش به مربی مربوط در صورت مشاهده هر گونه تغییرات خاص عاطفی و جسمی در کودک.
- ۹ همکاری با مربی در حفظ و نگهداری وسایل و تجهیزات مهدکودک و آماده نگهداشتن آنها برای فعالیت‌های مربوط.
- ۱۰ همکاری با مربی در امر پذیرش و ترخیص کودکان.
- ۱۱ نظافت اتاق‌ها، وسایل و مسیر تردد کودکان زیر نظر مربی مربوط.
- ۱۲ اجرای دستورات محوله از سوی مقام مافوق در چهارچوب وظایف کاری.

فعالیت ۸

- با هماهنگی هنرآموز خود از یک مهدکودک بازدید کنید و فعالیت‌های زیر را انجام دهید:
- فهرستی از عناوین کارکنان در مرکز تهیه کنید.
  - گزارشی از شرح وظایف شغل‌های موجود در آن مرکز ارائه دهید.

نکته

وظیفه مهم مربیان آماده کردن کودکان برای ورود به دبستان است و به طور کلی اهداف آموزش و پرورش در کانون‌های آموزش قبل از دبستان بر محور آموزش‌هایی چون امور بهداشتی، آشنایی با طبیعت و محیط کودک، زبان آموزی، نقاشی، کارهای دستی، قصه‌گویی، آموزش موسیقی و پرورش ذوق هنری و بازی، ایجاد عادات مفید اجتماعی و فردی و نظم‌بخشی به رفتار کودکان استوار است.

مشاغل مرتبط با رشته تربیت کودک

فعالیت ۸

در گروه‌های کلاسی، با توجه به گزارش‌های بازدید خود در فعالیت ۸ و با توجه به رشته تحصیلی خود، در مورد مشاغلی که بعد از فراغت از تحصیل می‌توانید انجام دهید، گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

- ۱ به‌عنوان مربی‌یار در مراکز پیش از دبستان فعالیت کند.
- ۲ مربی‌یار پس از ۳ سال کار تجربی به عنوان مربی فعالیت کند.
- ۳ مربیان به صورت گروه‌های کارآفرین می‌توانند مراکزی را تأسیس کرده و خدماتی در زمینه‌های
- ۴ مربیان به صورت گروهی، می‌توانند مراکز پیش از دبستان تأسیس کنند.
- ۱ مهارت کلامی، خودآگاهی کودک، ارتباط و مشارکت، اجرای انواع بازی‌ها و ...
- ۲ مراکز پیش از دبستان ارائه دهند.

در گروه‌های کلاسی بروشوری از مشاغل مرتبط با رشته تربیت کودک تهیه کنید و در کلاس ارائه دهید.

ارزشیابی پایانی فصل اول

- ۱ اهمیت آموزش و پرورش پیش از دبستان را توضیح دهید.
- ۲ اهداف مهم آموزش و پرورش پیش از دبستان را توضیح دهید.
- ۳ عناصر برنامه درسی فروبل را شرح دهید.
- ۴ باغچه‌بان در رشد آموزش و پرورش پیش از دبستان در ایران، چه نقشی داشت؟ توضیح دهید.
- ۵ خدمات توران میرهادی به آموزش و پرورش پیش از دبستان در ایران را فهرست کنید.
- ۶ وظایف مربی و مربی یار را با هم مقایسه کنید و نتیجه را به صورت خلاصه در چهار سطر بنویسید.
- ۷ بعد از فارغ‌التحصیل شدن به عنوان یک مربی یار، در چه مشاغلی می‌توانید خدمت کنید، فهرست کنید.

فصل ۲

اصول و مفاهیم آموزش و پرورش پیش از دبستان

شایستگی های فصل

- ۱ به کارگیری اصول و مفاهیم حاکم بر برنامه ها در اجرای فعالیت های آموزشی پیش از دبستان
- ۲ طراحی واحد کار برای آموزش مفاهیم پیش از دبستان
- ۳ به کارگیری روش های مختلف در اجرای فعالیت های آموزشی پیش از دبستان

اصول و ویژگی‌های برنامه‌های آموزشی دوره پیش از دبستان

فعالیت ۱

در گروه‌های کلاسی در مورد موضوع زیر گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.
مربی برای آموزش یک مفهوم به کودکان به چه نکاتی باید توجه کند؟

برای برنامه‌ریزی مناسب کودکان در سنین پیش از دبستان اصول و ویژگی‌هایی وجود دارد که مهم‌ترین آنها در نمودار ۱ نمایش داده شده است.

نمودار ۱- اصول و ویژگی‌های برنامه‌های آموزشی دوره پیش از دبستان

- ۱ برنامه آموزشی با سن کودکان تناسب داشته باشد:** برنامه آموزشی با توجه به سن خاصی طراحی می‌شود تا مسیر کار را برای مربی تعیین کند و برنامه‌های آموزشی خود را براساس آن تنظیم کند.
- ۲ برنامه آموزشی بر اساس هدف‌های مشخص طراحی شود:** برنامه آموزشی به‌طور لحظه‌ای تدارک دیده نمی‌شوند؛ بلکه بر اساس هدف‌های کلی و مشخص شکل می‌گیرند و تضمین‌کننده میزان موفقیت مربی در آموزش به کودکان است.
- ۳ برنامه آموزشی منظم، انعطاف‌پذیر و متنوع باشد:** مربی با تنظیم برنامه براساس نیاز کودکان و با توجه به علاقه و خستگی‌پذیری آنان، برنامه‌ای منظم و انعطاف‌پذیر طراحی می‌کند. برنامه‌های منظم به کودکان احساس ایمنی و امنیت می‌دهد، انعطاف‌پذیری برنامه‌ها تفاوت‌های فردی آنها را در نظر می‌گیرد و تنوع برنامه‌ها، باعث برانگیختن علاقه و انگیزه در آنها می‌شود و فرصتی برای کسب تجربه‌های گوناگون توسط آنها را فراهم می‌کند.

تحقیقات نشان می‌دهد که یادگیری کودکان از طریق رویکردهای عینی و بازی محور به مؤثرترین وجه میسر است.

۷ برنامه آموزشی حق انتخاب به کودکان دهد: دادن حق انتخاب در فعالیت‌ها و امور مختلف باعث پرورش استقلال، اعتمادبه‌نفس، مسئولیت‌پذیری و خودسازی کودکان می‌شود.

۸ برنامه آموزشی از ساده به دشوار تنظیم شود: تنظیم برنامه آموزشی از ساده به دشوار، باعث می‌شود که کودک با کسب موفقیت در انجام فعالیت‌های ساده به تدریج بتواند فعالیت‌های دشوار را انجام دهد.

۹ برنامه آموزشی با پیشرفت دانش و مهارت‌های روز تناسب داشته باشد: محتوی برنامه‌های آموزشی باید با دانش و تکنولوژی نوین هماهنگی داشته باشد.

۴ برنامه آموزشی رشد همه‌جانبه تمرکز داشته باشد: کودک موجودی یکپارچه و دارای ابعاد مختلف جسمانی، عاطفی، اجتماعی، شناختی و خلاق است؛ بنابراین یک برنامه آموزشی متناسب با همه ابعاد وجودی او باید باشد. پرداختن به جهات مختلف رشد، در شکل‌دهی شخصیت کودک در این دوران نقش مهمی دارد.

۵ برنامه آموزشی با سطح توانایی‌های کودکان تناسب داشته باشد: آموزش و یادگیری کودکان با توجه به سطح چیرگی و مهارت کودکان شروع می‌شود. بنابراین هنگام تنظیم برنامه و تعیین محتوا برای کودکان پیش از دبستان میزان رشد و پیشرفت یعنی حد شروع و نهایت قابلیت‌ها و توانایی آنها را باید مشخص کرد.

۶ برنامه آموزشی «بازی» را محور قرار دهد:

در گروه‌های کلاسی در مورد موضوع زیر گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.
با توجه به اصول برنامه‌های آموزشی، کدام اصل تأثیر بیشتری بر برنامه‌های آموزشی دارد؟

فعالیت ۲

نکات ضروری در طراحی برنامه‌های آموزشی کودکان

۲ کودکان به‌طور ذاتی کنجکاوند: بهترین یادگیری زمانی صورت می‌گیرد که انگیزه لازم در کودک به وجود آید؛ بنابراین باید در ایجاد انگیزه و پرورش کنجکاوی کودکان در برنامه‌ریزی، طرح‌هایی تنظیم کرد.

۴ یادگیری کودکان در ارتباط با یکدیگر افزایش می‌یابد: کودکان همه مفاهیم شناختی، اجتماعی، عاطفی و... را در جریان تعامل با یکدیگر، با بزرگترها و برخورد با محیط پیرامون خود کسب می‌کنند. بنابراین در برنامه‌ریزی به طراحی فعالیت‌های گروهی باید توجه کرد.

۵ دوران اولیه کودکی دوره‌ای حساس برای رشد شایستگی‌های ارتباطی کودکان است: شایستگی در ابراز وجود خود، شناخت و درک دیگران از طریق

توجه به نکات زیر در طرح‌ریزی برنامه‌های پیش از دبستان مورد تأکید است:

۱ رشد، نتیجه یادگیری و رسش است: یادگیری زمانی صورت می‌گیرد که کودکان از نظر رشدی آمادگی داشته باشند. یعنی برنامه آموزش و پرورش کودکان پیش از دبستان باید آمادگی‌های رشدی و پیشینه تجربی کودک را مورد توجه قرار دهد.

۲ کودکان از نظر توانایی‌ها، علائق و نیازها با یکدیگر تفاوت دارند: هرچند روند رشد در همه کودکان مراحل یکسانی را دنبال می‌کند؛ اما کودکان به دلیل عواملی چون خانواده، عوامل ارثی، شرایط اقتصادی - اجتماعی، تفاوت‌های شهری - روستایی، آداب و رسوم و... با یکدیگر از نظر رشد همه‌جانبه حتی در گروه‌های سنی مشابه با هم تفاوت دارند.

تدارک فعالیت‌های ارتباطی و گفت‌وگوهای فعال در کودکان تقویت می‌شود.

کودکان است. بهترین برنامه‌های آموزشی بر پایه بازی‌های متنوع و شرکت دادن کودکان و استفاده از انرژی و روحیه فعال کودکان در سنین پیش از دبستان صورت می‌گیرد.

۶ یادگیری کودکان بیشتر از طریق پژوهش فعال و دست‌ورزی در محیط صورت می‌گیرد: بازی و فعالیت جسمانی، هنری و... بهترین راه یادگیری

در گروه‌های کلاسی در مورد تأثیر هر کدام از نکات ضروری در طراحی برنامه‌های آموزشی کودکان گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

فعالیت ۳

برنامه‌ریزی فعالیت‌های آموزشی

در گروه‌های کلاسی در موارد زیر گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

برنامه‌ریزی، در انجام فعالیت‌ها چه نقشی دارد؟

برای یک برنامه‌ریزی موفق، به چه عواملی باید توجه شود؟

فعالیت ۴

تعریف: برنامه‌ریزی فعالیت‌های آموزشی برای ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار یادگیرنده و ارزیابی میزان تحقق این تغییرات است. این برنامه‌ریزی با توجه به هدف، شامل برنامه‌ریزی بلندمدت و کوتاه‌مدت است.

برنامه‌ریزی بلندمدت: در این برنامه‌ریزی، فعالیت‌های کلاسی به گونه‌ای سازماندهی می‌شود که کودکان را به اهداف آموزشی مورد نظر در دراز مدت مثلاً یک سال یا پایان یک دوره آموزشی برساند. به طور مثال آموزش گیاهان و حیوانات در برنامه‌ریزی دراز مدت منظور می‌شود.

برنامه‌ریزی کوتاه مدت: در این برنامه‌ریزی، فعالیت‌های کلاسی به گونه‌ای سازماندهی می‌شوند که کودکان را به اهداف آموزشی مورد نظر در کوتاه مدت (یک روز یا پایان یک ساعت آموزشی) برساند؛ مثلاً در یک روز در مورد بهداشت دهان و دندان با کودکان گفت‌وگو می‌شود.

اهمیت و ضرورت ارائه یک برنامه‌ریزی آموزشی برای کودکان پیش از دبستان

برنامه آموزشی برای کودکان پیش از دبستان به دلایل زیر یک ضرورت است:

- ۱ بهترین سن یادگیری، دوره پیش از دبستان است.
- ۲ کودکان در دوره پیش از دبستان میل شدیدی به یادگیری دارند.
- ۳ آموزش‌پذیری کودکان در یک محیط مناسب و با برنامه‌های تدوین شده براساس رشد همه‌جانبه افزایش می‌یابد.
- ۴ تغییر رفتار کودک با رعایت اصول یادگیری، طراحی برنامه آموزشی مناسب، اجرای برنامه و ارزشیابی آن امکان‌پذیر است.

برای ارائه بهتر و مؤثرتر درس، به یک طراحی منظم

آموزشی نیاز است تا براساس آن به یادگیری پایدارتر و اثربخش تر فراگیرنده کمک کند و زمینه‌های رشد او را فراهم سازد. در واقع فرایند یادگیری به عوامل مختلفی نیاز دارد، که مهم ترین آنها برنامه آموزشی و اثربخش تر فراگیرنده کمک کند و زمینه‌های رشد او را فراهم سازد. در واقع فرایند یادگیری به عوامل

عناصر تشکیل دهنده برنامه آموزشی

عناصر تشکیل دهنده برنامه آموزشی شامل موارد زیر است:

- اهداف
- محتوی
- روش های یاددهی - یادگیری
- زمان بندی
- مواد و رسانه آموزشی
- فضای یادگیری
- ارزشیابی

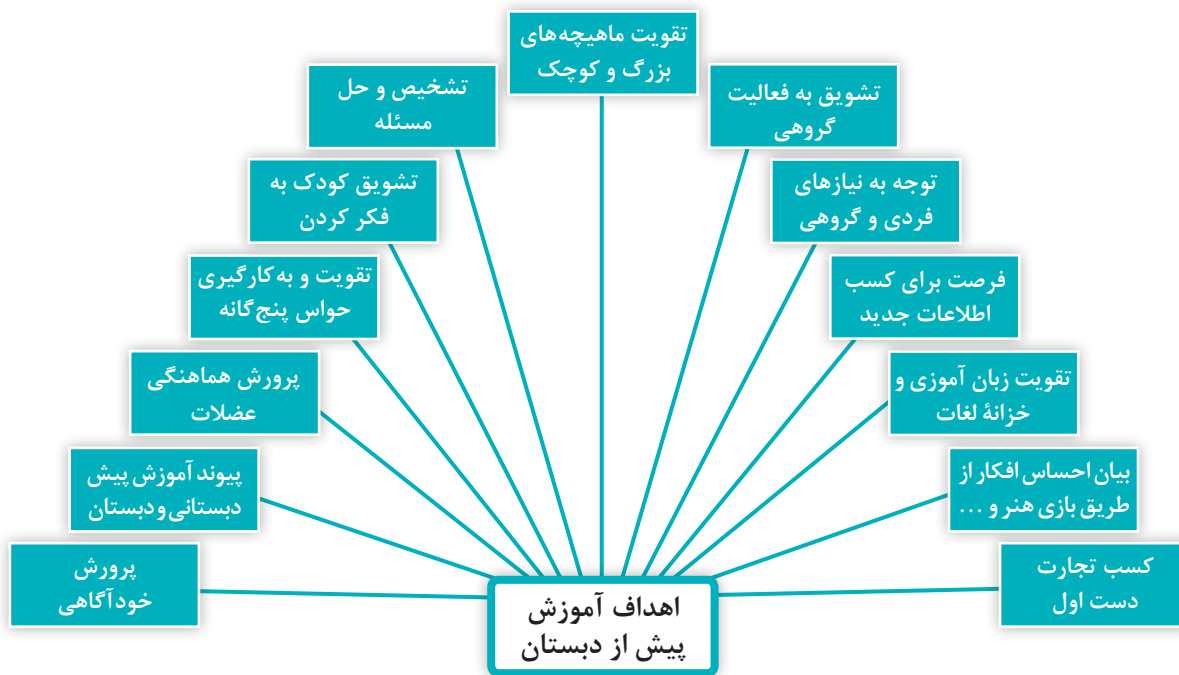

نمودار ۲- عناصر برنامه درسی

در فرایند برنامه ریزی آموزشی، این عناصر به صورت یک سیستم و در ارتباط متقابل با هم در نظر گرفته می شوند.

۱. اهداف آموزشی در دوره های پیش از دبستان

به منظور اجرای برنامه های آموزشی باید هدف های بنیادین آموزشی و راه های رسیدن به آنها را شناخت. هدف ها در تعیین و هماهنگ ساختن برنامه ها و فعالیت های آموزشی و پرورشی، مشخص کردن راه و روش های آموزش، ارزشیابی برنامه ها، کار و کوشش معلم و شاگرد و میزان پیشرفت، نقش اساسی دارند. مهم ترین اهدافی که در زمینه آموزش کودکان در دوره های پیش از دبستان باید در نظر گرفت در نمودار ۳ نمایش داده شده است.

نمودار ۳- اهداف آموزش به کودکان پیش از دبستان

برنامه‌های آموزشی با توجه به سن کودکان و تفاوت‌های فردی آنها، نیازها و علائق فردی و گروهی آنها، امکانات و تجهیزات، توانایی‌های مربی، رشد همه جانبه ... براساس سال، ماه، هفته و روز تنظیم و اجرا می‌شود. آموخته‌های روزانه کودک با آموخته‌های قبلی او ارتباط دارد (نمودار ۳).

نکته

در گروه‌های کلاسی، در مورد اهداف پیش از دبستان و نقش آنها در برنامه‌ریزی آموزشی گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

فعالیت ۵

۲- محتوای آموزشی در دوره‌های پیش از دبستان

محتوا دانش سازمان یافته‌ای است که با توجه به اهداف و موضوع آموزش تهیه می‌شود. به عبارت دیگر، محتوا توصیفی است از آنچه که باید آموزش داده شود، لذا محتوا انتخاب محتوای مناسب نه تنها موجب تحقق اهداف برنامه آموزشی می‌شود بلکه باعث رشد توانایی‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های فراگیرنده خواهد شد.

در گروه‌های کلاسی، در مورد تعیین محتوای برنامه‌های آموزشی پیش از دبستان و نقش آنها در آموزش کودکان گفتگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

فعالیت ۶

با برنامه‌ریزی درست و با اختیار گذاشتن امکانات و مواد آموزشی مناسب و با استفاده از فعالیت‌های بدنی، ذهنی، اجتماعی و عاطفی به کودک فرصت داده می‌شود تا ببیند، بشنود، بپرسد، جست‌وجو کند و استدلال کند، عمل کند پاسخ خود را بدست آورد و آموزش ببیند.

۳- روش‌های یاددهی - یادگیری

روش‌های یاددهی - یادگیری باید دارای ویژگی‌های زیر باشد:

- ۱ اکتشافی بوده یعنی کودک در محیط و فضای فعالیت‌ها به جستجو بپردازد.
  - ۲ متناسب با سن و نیاز باشد، کودک باید توانایی درک و اجرای فعالیت‌ها را داشته باشد.
  - ۳ متناسب با اهداف آموزشی باشد، گاه در مواردی علاقه‌مندی و موقعیت‌های خاص ذهن را به سمت موضوعی خاص می‌کشاند.
- از روش‌های اجرای فعالیت‌های آموزشی پیش از دبستان دو روش زیر معرفی می‌شود:
- الف) واحد کار:** واحد کار یکی از روش‌های آموزش کودکان پیش از دبستان است و در بیشتر مراکز پیش از دبستان در کشور ما مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این روش یک موضوع برای کار با کودکان برای یک دوره زمانی مشخص انتخاب می‌شود و فعالیت‌های زیر توسط کودکان و مربی در ارتباط با آن موضوع انجام می‌گیرد:
- پرسش و پاسخ بین مربی و کودکان
  - نقاشی به صورت گروهی و فردی
  - کاردستی به صورت گروهی و فردی
  - قصه‌گویی توسط کودک و مربی
  - شعر و سرود
  - بازی‌های فردی و گروهی
  - چیستان و معما
  - آموزش مفاهیم علوم
  - آموزش مفاهیم ریاضی
- ۱ آموزش مفاهیم اجتماعی و اخلاقی
  - ۲ آموزش مفاهیم عاطفی - اجتماعی
  - ۳ تصویرخوانی
  - ۴ زبان آموزی (یادگیری کلمات مرتبط با واحد کار)
  - ۵ گردش علمی و بازدید از مراکز مرتبط با موضوع
- در اجرای این روش لازم است به نکات زیر توجه شود:**
- ۱ انتخاب موضوع واحد کار در مراکز پیش از دبستان معمولاً از طرف مربی با توجه به علائق و نیازهای کودکان صورت می‌گیرد، لازم است والدین نیز در انتخاب موضوعات واحد کار مشارکت داده شوند.
  - ۲ در انتخاب موضوعات واحد کار، سن کودکان باید در نظر گرفته شود. از این روش معمولاً برای کودکان بالای ۳ سال استفاده می‌شود.
  - ۳ از نظر زمانی و اجرا، موضوعات واحد کار به دو گروه تقسیم می‌شوند:
    - موضوعات گسترده مانند فصول که آموزش آن حدود دو ماه طول می‌کشد.
    - موضوعات کوتاه مدت مانند درخت که آموزش آن حدود یک هفته زمان لازم است.
  - ۴ موضوع واحد کار، چه گسترده و چه کوتاه مدت، به والدین اطلاع داده می‌شود تا در زمان اجرای واحد کار والدین همراهی و همکاری لازم را داشته باشند.
  - ۵ در اجرای واحد کار، به مشارکت کودکان و فعالیت‌های گروهی آنان تأکید می‌شود.
  - ۶ موضوعات واحد کار برای گروه‌های سنی متنوع بوده و تکراری نباشد.

جدول ۱- نمونه واحد کار

نمونه واحد کار	اجتماعی
<p>موضوع آموزش: حمل و نقل</p> <p>هدف: معرفی وسایل نقلیه به کودکان و شناخت علائم ایمنی برای آنها</p> <p>هنر</p> <p>کولاژ از تصاویر ماشین‌های مختلف</p> <p>استفاده از لاستیک ماشین اسباب‌بازی برای چاپ رنگ کردن عکس ماشین</p> <p>زبان آموزی</p> <p>نام بردن انواع وسایل حمل‌ونقل (ماشین، وانت، کامیون)</p> <p>گفتن مشخصات ماشین و حدس زدن نام آنها</p> <p>خواندن کتاب</p> <p>علوم</p> <p>ابزار ماشین (چرخ، دنده و ...)</p> <p>فعالیت‌های آهن ربا</p> <p>شناخت قسمت‌های مختلف ماشین</p> <p>ریاضیات</p> <p>اندازه ماشین‌ها</p> <p>اندازه لاستیک‌ها</p> <p>شمردن ماشین‌ها و تعداد پارکینگ‌ها</p> <p>میزان گنجایش کامیون‌ها و اندازه گیری</p> <p>سلامت و ایمنی</p> <p>علائم راهنمایی و رانندگی</p> <p>چهارراه‌ها و چراغ‌ها</p>	<p>شناخت محدوده‌های وسایل نقلیه</p> <p>درست کردن جاده و استفاده از علائم</p> <p>درست کردن جاده روی میز شن بازی و رعایت نکات راهنمایی</p> <p>نکات مهم در حمل و نقل عمومی</p> <p>حرکات و موسیقی</p> <p>وانمود کردن برای رانندگی</p> <p>وانمود کردن حرکت ماشین‌ها</p> <p>وانمود کردن به‌عنوان چراغ راهنمایی (قرمز، سبز و زرد)</p> <p>ماشین بازی خیالی</p> <p>نوار صدای وسایل نقلیه و حدس زدن</p> <p>فعالیت‌های گروهی</p> <p>فعالیت گروهی برای حمل وسایل با واگن‌های بازی</p> <p>بازی واگن (دو گروه که هر یک به عنوان یک واگن گروه دوم را می‌کشد)</p> <p>شناخت علائم ایمنی</p> <p>کار وسایل نقلیه عمومی</p> <p>تصاویر کلاسی</p> <p>علائم رانندگی</p> <p>ماشین‌های گوناگون</p> <p>راننده</p> <p>تعمیرکار</p>

(ب) **پروژه:** پروژه، یک روش اکتشافی است، روشی می‌شود.

که زمینه بروز و ظهور قدرت‌های درونی کودکان را فراهم می‌سازد و رشد اجتماعی، علمی، ادبی، اخلاقی و هنری آنان را ممکن می‌سازد.

مشخصات پروژه

- عنوان براساس علائق کودکان، مشاهده بازی‌ها، پرسش‌ها، نیازها از طریق شنیدن مکالمات داستان‌های بازگوشده و رویدادهایی که در محیط رخ می‌دهد تعیین می‌شود.
- در انتخاب موضوع هر پروژه باید به ویژگی‌های زیر توجه کرد:
- ۱ ■ به اندازه کافی، علاقه و کنجکاوی را برمی‌انگیزد و ذهن را درگیر می‌کند؟
- ۲ ■ آیا امکان ایجاد فعالیت‌های متنوع را دارد؟
- ۳ ■ این پروژه چقدر برای کودکان آشناست؟
- ۴ ■ دسترسی به منابع امکان‌پذیر است؟

پرسش‌ها و جمع‌آوری اطلاعات و دسته‌بندی آنها
 ● مرحله ۳ نتیجه‌گیری نهایی (و به نمایش گذاشتن مستندات و آنچه کودکان به چند زبان ارائه داده‌اند).
 نقش مربی به‌عنوان یک محقق همراه با کودکان است که به ضبط گفتار، رفتار و تولیدات می‌پردازد. او بین والدین و کودکان ارتباط برقرار می‌کند و بدون تعصب به‌عنوان یک تسهیل‌گر به کودکان در امر اکتشاف، سؤال‌سازی، ساختن فرضیه کمک می‌کند.

نمونه پروژه

انتخاب موضوع (میوه‌ها)

میوه‌ها از چند جهت قابل بررسی هستند (انواع، نحوه استفاده، نام)
 شما چه نکاتی را می‌توانید برای این موضوع در نمودار ۴ اضافه کنید؟

۵ بازمینه‌های فرهنگی، جغرافیایی تا چه حد همخوانی دارد؟

۶ ...

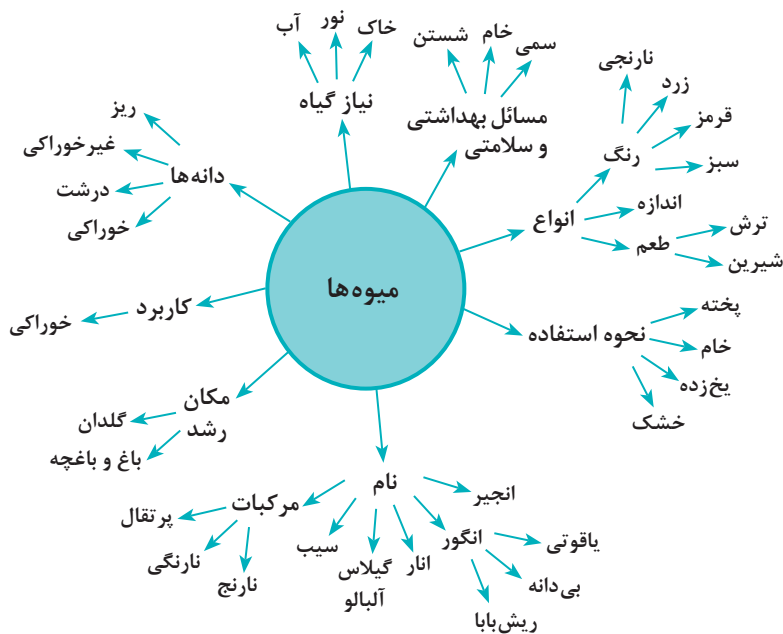
در اجرای پروژه بچه‌ها به‌صورت گروهی روی موضوع کار می‌کنند، هر گروه ۲ تا ۵ نفر کودک با توانایی‌ها و علائق مشترک کار را ادامه می‌دهند و نتیجه را به‌صورت نقاشی، کاردستی، بازی نمایشی، شعر و... در معرض نمایش می‌گذارند.

مدت زمان متغیر است، نوع موضوع، شکل و شیوه ارائه و... از عوامل تعیین‌کننده زمان اجرای پروژه است.

پروژه در سه مرحله صورت می‌گیرد:

● مرحله ۱ چگونگی آغاز پروژه

● مرحله ۲ تحقیق و جستجو به منظور یافتن پاسخ

نمودار ۴- پروژه میوه‌ها

مفاهیمی را که نهایتاً کودکان از این موضوع (میوه‌ها) خواهند آموخت، بنویسید. این مفاهیم هدف آموزشی‌ای خواهد بود که با توجه به ویژگی‌های سن موردنظر، تنظیم می‌شود.

نمودار را با کمک کودکان کامل‌تر کنید (کار را با رنگ‌های مختلف نشان دهید). بگذارید کودکان تمام مواردی را که درخصوص میوه در ذهن دارند، به طرح اولیه شما اضافه کنند.

■ اهداف

نام میوه، انواع، کاربرد، نحوه ارائه / نیاز گیاهان، محل رشد گیاه / مراقبت‌های خاص (شستن میوه، خام نخوردن، پوست کندن)

با توجه به اهداف، برنامه‌ریزی می‌تواند به مسائل خاص اختصاص یابد، در واقع مفاهیمی که کودکان یاد خواهند گرفت.

میوه‌های گوناگونی وجود دارد. اغلب آنها توسط دانه زیاد می‌شوند. بعضی را با پوست و بعضی را بدون پوست می‌خوریم.

بعضی خام و بعضی پخته مصرف می‌شوند.

از کودکان بخواهید همچنین مواردی را برای آموزش اضافه کنند.

۱ برای آموزش مفهوم میوه، با توجه به اهداف، فعالیت علمی انجام دهند، مثل:

نشان دادن انواع میوه‌ها و نام بردن و طبقه‌بندی کردن آنها / بریدن میوه و خوردن (طعم و مزه و بو) / کاشتن دانه‌ها / شناخت میوه‌های فصول مختلف

۲ برای آموزش همین مفهوم از کودکان بخواهید فعالیت‌های هنری انجام دهند مثل:

کولاژ تصاویر میوه‌ها/کولاژ دانه‌ها/استفاده از فیبر کودکان را تشویق کنید فعالیت‌های هنری بیشتری پیشنهاد کنند.

۳ از کودکان بخواهید چندین فعالیت برای استفاده کاربردی از میوه‌ها با بزرگترها انجام دهند؛ به‌طور مثال:

درست کردن کمپوت/ درست کردن مربا

۴ از کودکان بخواهید در خصوص سلامتی و بهداشت فعالیت‌هایی را انجام دهند به‌طور مثال:

طرز خوردن میوه / شستن آن و پوست کندن / پرورش حواس

در این نوع فعالیت‌ها می‌توانند از کتاب یا نمایش خلاق نیز استفاده کنند.

۵ در راستای همین پروژه از کودکان بخواهید در خصوص مسائل اجتماعی و اخلاقی نیز فعالیت‌هایی را اجرا کنند، به‌طور مثال:

صحبت صاحبان مشاغل (راننده کامیون، باغ‌دار، کشاورز) / صحبت مغازه‌دارها (قصابی، نانواپی، میوه فروشی) / بازدید از یک مرکز یا ...

نقش آفرینش / شکرگزاری و اسراف نکردن

۶ در راستای همین پروژه چند فعالیت برای مفاهیم ریاضی اجرا کنند، به‌طور مثال:

ترسیم و شکل میوه (اشکال هندسی) / طبقه‌بندی براساس رنگ، فرم، شکل

۷ ارائه کتاب‌های پیشنهادی برای این پروژه، همچنین شعر و سرود

گفتگوی درختان / درخت بخشنده

۸ طراحی بازی و حرکت براساس همین پروژه

حدس بزن چه میوه‌ای هستم؟ / نام بردن میوه‌ها براساس عروسک میله‌ای از میوه‌ها / پازل یا دومینوی میوه‌ها.

به این ترتیب کودک گام به گام می‌تواند به هدف کلی، که نگاه همه جانبه به مفهوم میوه است، برسد. در واقع پیامد حاصل از آموزش، که با توجه به هدف طراحی شده است، کودکان با مفاهیم گوناگونی در مورد میوه‌ها آشنا شده‌اند (شکل، رنگ، مزه، کاربرد و ...).

آنها مهارت در مورد شناخت میوه‌ها، کاربردشان و حتی تهیه بعضی از آنها را یاد گرفته‌اند (از طریق شعر، کاردستی، کسب تجارب دست اول، دست ورزیده)

خرانه لغات : خاک، نور، آب، پختن، خشک کردن، ریشه، ساقه، میوه، باغبان و ...

در گروه‌های کلاسی، با استفاده از روش‌های یاددهی، یادگیری یک مفهوم آموزشی را طراحی کنید و در کلاس ارائه دهید.

فعالیت ۷

اجرای یک برنامه آموزشی مؤثر نیاز به خلاقیت مربی دارد و بیش از هر چیز اهمیت کار مربیان را در آموزش کودکان روشن می کند.

۴- زمان بندی

یکی از عناصر مهم برنامه ریزی آموزشی در نظر گرفتن زمان آموزش است. زمان بندی به توالی منطقی زمان و محتوا اطلاق می شود و برای اجرای فعالیت ها و تجارب یادگیری باید به فراگیران، فرصت کافی داده شود. سازماندهی زمان فعالیت های آموزشی با عوامل مهمی از جمله هدف، محتوا، شرایط رشدی فراگیران، رویکردهای آموزشی، روش تدریس، مواد و ابزار آموزشی ارتباط دارد.

در گروه های کلاسی در مورد زمان بندی و روش اجرای برنامه آموزشی و نقش آنها در برنامه ریزی آموزشی گفت و گو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

۷- ارزشیابی

ارزشیابی عبارت از جمع آوری اطلاعات از آموخته های فراگیران و قضاوت در مورد حدود آن آموخته ها با توجه به اهداف آموزشی است. این فعالیت آموزشی جزء مهارت های آموزشی بعد از تدریس مربی است و ابزاری است که به وسیله آن، مربی میزان موفقیت و شکست خود را شناسایی می کند و متوجه می شود در فرایند یاددهی - یادگیری شرایط آموزشی ایجاد شده مطلوب بوده است یا نه؟ آیا کودکان با کسب تجارب و انجام دادن فعالیت های تعیین شده به هدف های آموزشی رسیده اند یا نه و دانش آموزان به چه کمکی نیازمند هستند. ارزشیابی مستمر از فرایند تدریس در یادگیری امری ضروری است و نحوه ارزشیابی باید براساس نوع هدف، شرایط فعالیت های انجام شده تعیین گردد. بعد از برنامه ریزی آموزشی که با توجه به موضوع، هدف، رشد همه جانبه، توانایی شناختی و ... تنظیم شد و با روش های مختلف اجرا گردید باید برای اطمینان از رسیدن به نتیجه مؤثر به سؤالات زیر پاسخ داد:

❖ در مورد کودکان

■ کدام یک از فعالیت ها بیشترین توجه کودکان را به

۵- مواد و ابزار آموزشی

در هر طرح درس مواد و ابزار آموزشی نیز از عناصر تأثیرگذار در تنظیم برنامه ریزی است. با ابزار انتخابی (تخته، سی دی، فیلم ...، بازی، تابلوهای آموزشی، کتاب های مرتبط، کارت های قصه، وسایل انجام فعالیت های هنری، وسایل عملی و...) برنامه آموزشی مؤثرتر اجرا می شود.

۶- فضای یادگیری

فضا و محیط، معلم سوم است. فضا پیام مهمی را القا می کند، در واقع حرف می زند و به ما می گوید که در اینجا می توان سخن گفت یا سکوت کرد، می توان پرید یا نشست. فضا، نور و دمای کلاس هر یک به گونه ای غیرمستقیم در یادگیری کودکان و به طور کلی بر افرادی که زیر پوشش آنها قرار دارند تأثیر می گذارند. علاوه بر فضای فیزیکی، ایجاد فضای عاطفی در مراکز پیش از دبستان ضرورت دارد. این فضای شامل چگونگی رفتار مربی و سایر کارکنان با کودکان است که باعث ایجاد احساس امنیت عاطفی در کودکان می شود. (برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد فضای آموزشی به فصل ۴ مراجعه نمایید)

- خود جلب کرد؟
- کدام یک از کودکان علاقه بیشتری به فعالیت داشتند؟
  - چه قسمت‌هایی از برنامه نیاز به تصاویر یا محتوای آموزشی بیشتری داشت؟
  - کدام یک از کودکان بیشتر سؤال کرده و اظهار نظر کردند؟
  - کدام یک از کودکان در برنامه‌های گروهی شرکت نکردند؟
  - چه بخش‌هایی از فرایند آموزش بیشتر مورد توجه قرار گرفت؟
  - تا چه حد به هدف کلی برنامه رسیدید؟
  - کدام یک از کودکان از موضوع اطلاع بیشتر یا کمتری داشتند؟
- ❖ در مورد اجرای برنامه

عناصر اساسی برنامه‌های درسی از دیدگاه پیشگامان آموزش و پرورش پیش از دبستان در جهان

جدول ۲- عناصر اساسی برنامه درسی الگوی خانه کودک- بنیانگذار ماریا مونته سوری

<p>■ رشد استقلال و مهارت‌های فردی و اجتماعی و به‌طور کلی رشد کودک در زمینه‌های جسمی، شناختی، عاطفی، زبانی و اخلاقی</p>	<p>اهداف</p>
<p>■ محتوای این الگو بر اساس پنج موضوع سازماندهی شده است که شامل مهارت‌های زندگی، مهارت‌های حسی، مهارت‌های محاسبه کردن، فرهنگ و زبان است. سازماندهی این محتوا به گونه‌ای است که کلیه فعالیت‌ها در آن حالت یکپارچه وحدت یافته دارند.</p>	<p>محتوا و سازماندهی</p>
<p>■ به شکل خودآموزی همراه با آزادی عمل به صورت انفرادی و بازی است. در کلاس مونته‌سوری فرصت‌های زیادی برای یادگیری مهارت‌های زندگی روزمره به کودکان داده می‌شود. این فعالیت‌ها به چهار دسته فعالیت‌های مقدماتی، مراقبت از خود، مراقبت از محیط و احترام و تربیت اجتماعی است؛ مانند استفاده از قاب‌های دگمه، زیپ و کمر بند یا تمیز کردن اشیاء مانند شیشه جارو کردن، یادگیری مراحل شستن دست‌ها، ریختن دانه از یک ظرف به ظرف دیگر، آبیاری یا تزئین گل‌ها، استفاده از ابزار آلات و وسایلی مانند سری استوانه‌های دسته‌دار و بی‌دسته در ابعاد و اندازه‌های متفاوت، قطعات مکعبی با درجه بندی از بزرگ به کوچک، اشکال هندسی در رنگ‌ها و اندازه‌های متفاوت، تقویت مهارت‌های شنیداری با استفاده از زنگ برای جلب توجه کودکان برای انجام کار، استفاده از وسیله درجه‌بندی صداها و استفاده از وسائل موسیقی برای آموزش نتها و تقویت حس چشایی با استفاده از بطری‌های آموزشی بویایی و چشایی، یادگیری حروف و مهارت نوشتن با بهره‌گیری از اشیاء و تصاویر، حروف سنباده‌ای و ماسه. به‌طور کلی می‌توان گفت وسائل مونته‌سوری به گونه‌ای با دقت رده بندی شده‌اند که هر فعالیت، روند منطقی و منظمی را دنبال می‌کند و این رده بندی سازماندهی افکار را به کودک می‌دهد و به آموزش مهارت حل مسئله به روشی واضح و روشن از طریق حواس می‌پردازد.</p>	<p>روش</p>

<p>■ محیط متناسب زندگی کودکان زیبا و جذاب است. وسایل داخل قفسه‌ها ظاهر زیبایی دارند و متناسب با سطح دید کودکان است به گونه‌ای هستند که کودک را برای کار کردن به صورت مستقل از بزرگسالان جذب کرده و به ذوق می‌آورد. محیط یادگیری در این الگو که از قبل مهیاست بر آزادی کودک در کنار همکاری و رفتار احترام آمیز نسبت به یکدیگر تأکید دارد همچنین وسایل و لوازم کودک از رنگ‌های روشن و قابل شستشو انتخاب می‌شود. کلاس‌های مونته سوری مرکب از گروه‌های سنی مختلف است و نیز کمک‌های ویژه برای کودکان کم توان در نظر گرفته شده است.</p>	<p>محیط یادگیری</p>
<p>■ در این الگو مربی، مشاهده‌گر صبور و با حوصله‌ای است که می‌داند چگونه مشاهده کند، چگونه کودکان را در یادگیری و استفاده از ابزار و لوازمی که با دقت و با در نظر گرفتن توانایی‌های آنها تهیه شده، هدایت و کمک کند تا کودکان در ضمن فعالیت‌های آزاد خود و کار با دیگران، اصول آزاد منشی، مهارت‌های اجتماعی و حل تعارضات شخصی را تمرین کنند. همچنین به تربیت معلم در مراکز تربیت معلم ویژه این الگو، اهمیت زیادی داده می‌شود و هرچند که هنوز مربیان بسیاری هستند که بدون گذراندن دوره آموزش خاص این الگو به کار در این مراکز مشغول هستند.</p>	<p>کارکنان</p>
<p>■ استفاده از روش مشاهده در موقعیت‌های طبیعی روزمره برای ارزشیابی</p>	<p>ارزشیابی</p>

جدول ۳- عناصر برنامه درسی الگوی بانک استریت - بنیانگذار لوسی اسپراگ

<p>■ ایجاد محیطی آموزشی به منزله الگویی از جامعه چند فرهنگی به منظور تمرین دموکراسی و احترام به عقاید و پیشینه‌های فرهنگی، نژادی، قومی، طبقه‌ای و مذهبی، ساختار خانواده، توانایی فیزیکی، شناختی و سبک یادگیری افراد و تقویت حس همکاری در کارهای گروهی.</p> <p>■ پرورش و رشد همه‌جانبه کودکان از جهات جسمی - حرکتی، زبانی - گفتاری، عاطفی - هیجانی، شناختی، اجتماعی و تقویت حس خودآگاهی براساس تجربه کردن و تفسیر آن.</p> <p>■ حمایت از حس کنجکاوی و شوق یادگیری و تلاش در جهت زنده نگه داشتن آن به گونه‌ای که کودکان به یادگیرندگان دائمی تبدیل شوند و ایجاد باور تلاش کردن برای بهبود کیفیت زندگی خود و دیگران به‌عنوان شهروندی از جامعه.</p> <p>■ پرورش قابلیت حل مسئله و تفکر تحلیل‌گرایانه از طریق مطالعات اجتماعی و کسب مهارت در مشاهده، سؤال‌سازی، ساختن فرضیه و امتحان آن.</p> <p>■ تقویت انعطاف‌پذیری در برابر تغییرات و ایجاد توانایی تغییر الگوهایی که دیگر مناسب نیستند و تشویق به روبه‌رویی شجاعانه با دنیای جدید</p>	<p>اهداف</p>
<p>■ مطالعات اجتماعی به عنوان هسته اصلی محتوا شامل مطالعه اجتماعی از خانواده تا همه جهان، انسان‌شناسی فرهنگی، تاریخ، جغرافیا، اقتصاد و فناوری در پیوند با علوم پایه و هنر. همچنین ادبیات، زبان خارجی، موسیقی، تربیت بدنی، زبان آموزی و سوادآموزی و ایجاد ارتباط بین دنیای گفتاری و نوشتاری و توانایی استفاده از تجهیزات و مهارت پژوهشی.</p> <p>■ مفاهیم و مهارت‌های متفاوت از حوزه‌های مختلف، در بازی‌ها و تجربه‌های فعال و عینی روزانه ادغام می‌شوند.</p>	<p>محتوا و سازماندهی</p>

<p style="text-align: center;">روش</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ استفاده از تجربه مستقیم، کاوشگری و حل مسئله. ■ مطالعات اجتماعی از طریق گردش‌های گروهی که از محیط درون مرکز و همسایگان آن آغاز شده و گسترش می‌یابد و در خلال آن مشاهده، طرح پرسش، تحقیق و جست و جو، بحث و گفت و گو برای یافتن پاسخ سؤالات با استفاده از امکانات مختلف مانند کتاب، فیلم‌های آموزشی، اسلایدها و لوح‌های فشرده و ترغیب کودکان به بازسازی آن چه درک کرده اند از راه‌هایی مانند نقاشی و سازه‌های ساختمانی.
<p style="text-align: center;">محیط یادگیری</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ بازنمودی از زندگی و کار در آزمایشگاه دانشمندان و کارگاه هنرمندان، غنی و چالش برانگیز که ضمن ایجاد احساس آرامش، ایمنی و اعتماد، کنجکاوی را برمی‌انگیزد. ■ دو عنصر انعطاف پذیری و جنبش و حرکت در همه بخش‌های محیط حاکم است. ■ دارای مواد و وسایل متنوعی است که به صورت مناسب سازماندهی شده و قابل مشاهده و در دسترس است و کودکان در مراکز مختلف مثل مرکز هنر یا ساختمان‌سازی از آنها استفاده می‌کنند. ■ اتاق موسیقی، سالن ورزش، کتابخانه و کارگاه هنر بخش‌های دیگری از محیط هستند. ■ استفاده از فضای باز. ■ جدا بودن کلاس‌های کودکان سن‌های مختلف که البته در ساعاتی مثل ساعت تربیت بدنی، در سالن ورزشی کودکان در کنار یکدیگر حاضر می‌شوند. ■ چند رسانه ای است و از وسایل الکترونیکی مانند مینی رایانه، ویدئو و... استفاده می‌شود. ■ تعداد ۲۰-۲۵ کودک با یک مربی، یک دستیار و یک مربی - کارآموز
<p style="text-align: center;">کارکنان</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ مرکز خانواده بانک استریت، مرکزی غیرانتفاعی برای نگهداری کودکان زیر ۳ سال و مدرسه‌ای برای کودکان ۳ تا ۱۴ ساله و مدرسه‌ای مستقل در کالج بانک استریت است. ■ مرکز رشد کالج بانک استریت نظارت بر کار مدرسه، مربیان، ارتباط خانواده‌ها با مدرسه را برعهده دارد و با تهیه خبرنامه اطلاعات سودمندی را ارائه می‌کند. ■ بانک استریت یک کالج عالی است و به دانشجویان خود درجه کارشناسی در زمینه آموزش و پرورش اعطا می‌کند و سالانه ۱۰۰۰ مربی و مدیر جدید پرورش می‌دهد که تعدادی از آنها مربوط به مقطع پیش‌دبستانی است. ■ برای مربیان و مدیران با سابقه آموزش‌های مختلف در دوره‌های فشرده کوتاه مدت چند ماهه یا بلند مدت منظور شده است و گروه رسانه‌ای آن به صورت برخط، به عنوان مشاور آموزشی، مربیان را در جریان آموزشی که در کلاس‌ها جاری است، قرار می‌دهد. ■ مربیان به عنوان راهنما و تسهیل گر، در مورد چگونگی اجرای برنامه‌ها با هم مشورت می‌کنند و با جمع‌آوری اطلاعات درباره کودکان با چگونگی یادگیری آنها آشنا تر می‌شوند. کودکان علاوه بر مربی و کمک مربی، از مربی زبان، موسیقی و راهنمایی کتابداران استفاده می‌کنند. ■ ارتباط مطلوب والدین با مرکز و همکاری داوطلبانه در امور اجرائی و شرکت در مراسم، جشن‌ها و نمایشگاه‌های کودکان. بسیاری از والدین با بهره‌گیری از پایگاه کالج با مربیان فرزندان خویش ارتباط برقرار می‌کنند و از میزان فعالیت و رشد کودکانشان مطلع می‌شوند و از آموزش‌های مورد نیاز بهره‌مند می‌شوند.
<p style="text-align: center;">ارزشیابی</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ به عنوان یک فرایند مستمر و جاری. ■ استفاده از فهرست‌های معلم ساخته و مشاهده فعالیت‌ها و میزان مشارکت و سازش پذیری کودکان با برنامه و ثبت مکالمات کودکان و تهیه مستندات و در نهایت ارائه یک تصویر کلی با تهیه مجموعه‌ای از اطلاعات درباره نیازها، فعالیت‌ها، علایق و توانایی خاص کودکان. ■ این مجموعه در اختیار خانواده‌ها قرار می‌گیرد و گاهی برای بحث و تبادل نظر به اطلاع سایر همکاران و متخصصان هم می‌رسد.

جدول ۴- عناصر اساسی برنامه درسی الگوی والدروف - بنیانگذار رودلف اشتاینر

<ul style="list-style-type: none"> ■ با حمایت از اعجاز و شگفتی دوران کودکی، زمینه پرورش ظرفیت‌ها و قابلیت‌های درونی را که انسان با خود به این جهان آورده است، فراهم کند. ■ با فراهم کردن آموزش چندبعدی میان‌اندیشه، احساس و تمایل و نیز جایگاه فیزیکی‌شان، تعادل و هماهنگی برقرار کند. ■ با برقراری برنامه‌های آموزشی در قالبی هنری به نیازهای درونی کودکان پاسخ دهد و به آنها در بیان احساسات و افکارشان کمک کند. ■ پرورش دادن قوای جسمانی، افزایش پشتکار، طاقت و استقامت ■ تقویت مهارت‌های روزمره زندگی، احترام به خیر و نیکی، تقویت قوه همکاری و همدلی ■ پرورش قوه تخیل و انعطاف‌پذیری و تحمل، اعتماد به نفس و تمرکز و افزایش قدرت حل مسئله با فکری خلاق به منظور زندگی بهتر در دنیای پیچیده‌ای که در پیش روی است و ساختن آباد و آزاد. ■ ایجاد احساس مسئولیت، احترام و قدرشناسی در برابر طبیعت و دوستی با آن 	اهداف
<ul style="list-style-type: none"> ■ علوم طبیعی و ریاضیات به صورت عملی و در راستای فعالیت‌های روزانه کودکان و نیز تربیت اندام و حواس و آشنایی بیشتر با بدن، زبان و کلام شفاهی، بازی‌های خلاق و سازنده، داستان، موسیقی و سایر هنرها و مهارت‌های روزمره زندگی. آموزش خواندن و نوشتن تا قبل از آموزش رسمی در این رویکرد جایی ندارد. ■ بین محتوای ذهنی، تجربی و هنری با تأکید بر رشد فردی، اجتماعی و ارزش‌های معنوی هماهنگی جدایی‌ناپذیر وجود دارد و فعالیت‌های یادگیری براساس اصول رشد، سازماندهی گردیده است. 	محتوا و سازماندهی
<ul style="list-style-type: none"> ■ استفاده از ریتم برای انجام فعالیت‌های هدفمند در قالب برنامه‌های روزانه هفتگی و سالانه برای فعالیت‌های مختلفی نظیر فعالیت هنری، مهارت‌های خانه‌داری و نیز برپائی جشنواره‌های فصلی که در طی آن کودکان به تجربه کردن در حیطه‌های تعریف شده نائل می‌شوند. ■ تأکید بسیار بر انواع مختلف بازی‌های سازمان یافته و آزاد مخصوصاً بازی‌های تخیلی و خلاق 	روش
<ul style="list-style-type: none"> ■ آرام، منظم و دلپذیر و بیشتر شبیه به محیط یک خانه تا یک مؤسسه. ■ استفاده از مواد طبیعی مانند سنگ، چوب، برگ و میوه و کنده‌های درختان در ساختار، ابزار و وسایل و نیز اسباب بازی‌ها تا حد امکان و نیز بهره‌گیری از نور طبیعی. ■ استفاده از فضای باز. ■ استفاده نکردن از وسایل الکترونیکی در کلاس. ■ حضور کودکان سنین مختلف در یک کلاس. 	محیط یادگیری
<ul style="list-style-type: none"> ■ تعداد ۱۵-۲۰ کودک به همراه یک مربی و یک دستیار. 	کارکنان
<ul style="list-style-type: none"> ■ به صورت ارائه بازخورد مستمر و استفاده نکردن از آزمون‌های سنتی. ■ فراهم کردن اطلاعات توصیفی از چگونگی حضور کودکان در کلاس، نوع و میزان فعالیت‌ها و مشارکت آنها و ثبت پیشرفت کودکان و نیز تولیدات یا محصولاتشان که به صورت فردی یا گروهی ارائه کرده‌اند که در قالب یک مجموعه به والدین داده می‌شود. این تولیدات گاه به صورت یک نمایشگاه در معرض دید والدین قرار می‌گیرد. 	ارزشیابی

جدول ۵- عناصر برنامه درسی الگوی رگیو امیلیا - بنیانگذار لوریس مالاگازی

<p>■ ساختن مکانی قابل اعتماد که افراد در آن با همکاری و تعامل کار می کنند و به عقاید مختلف احترام می گذارند و از بند تعصب آزادند.</p> <p>■ تقویت حس هویت در کودک و توجه به او به عنوان فردی یگانه که ضمن داشتن احساس تعلق به گروه براساس نوع و میزان علاقه در پروژه های گروهی سهیم شده و در جهت رسیدن به یک هدف مشترک همکاری می کند.</p> <p>■ افزایش علاقه و انگیزه کودکان از طریق کمک به آنها در لمس لذت تحقیق و درگیر کردن فعالانه آنها با مسائل از ابعاد شناختی، عاطفی، فرهنگی، هنری، اخلاقی.</p> <p>■ رشد مهارت های پژوهشی مشاهده، توصیف، سؤال سازی، سازماندهی و طبقه بندی تحقیق و جست و جو، تحلیل اطلاعات و توضیح دادن، فرضیه سازی و امتحان فرضیه.</p> <p>■ تقویت قابلیت کودکان در برقراری ارتباطات پایدار و سهیم شدن در پذیرش مسئولیت ها، افزایش اعتماد به نفس، کنجکاوی، کشف، اختراع و ابتکار، روبه رویی با چالش ها، حل مسئله از طریق پرورش ساختارهای ذهنی کودکان و تشویق به اندیشیدن درباره آنچه که هست، آنچه که نیست و آنچه می تواند باشد.</p> <p>■ فراهم کردن فرصت هایی برای بهره مندی کودکان از رسانه های مختلف، مواد و فنون متنوع و افزایش توانایی در طراحی، نقاشی و مدل سازی و خلق هر اثری که می تواند ابرازگر احساسات، عواطف، افکار، عقاید و دانسته های آنها باشد.</p> <p>■ سهیم کردن والدین، شهروندان، منابع فرهنگی و اجتماعی شهر با محوریت تمرکز بر کودکان براساس این باور که هسته اصلی یادگیری، ارتباط و تعامل است.</p>	اهداف
<p>■ اجرای پروژه ها به طور طبیعی، ورود به حیطه های مختلف علوم تجربی، ریاضیات، ادبیات، هنر، مطالعات اجتماعی، مهارت های شفاهی گوش دادن و صحبت کردن و آشنایی با نشانه های حروف، اعداد، تصاویر و نوشته ها، مهارت های پژوهشی و رشد در ابعاد متفاوت را در پوشش واحدی از فرایند یادگیری براساس برنامه پیش رونده امکان پذیر می سازد.</p>	محتوا و سازماندهی
<p>■ پروژه محور که فعالیتی کل گرا، اکتشافی و مشارکتی است.</p> <p>■ مراحل اجرای هر پروژه عبارت است از:</p> <p>مرحله ۱: چگونگی آغاز پروژه: در این مرحله انتخاب عنوان پروژه بر اساس علایق کودکان است. تهیه و ترسیم شبکه موضوعی تا میدان و وسعت یادگیری های احتمالی، ابزار و وسایل مورد نیاز و محل های بازدید یا گردش علمی در این مرحله مشخص می شود.</p> <p>مرحله ۲: تحقیق و جست و جو: در این مرحله به منظور یافتن پاسخ پرسش ها با استفاده از ابزار آلات مختلف، مستندسازی مخصوصاً عکس برداری و سایر منابع، جمع آوری اطلاعات و دسته بندی کردن آنها و رجوع به منابع مختلف و بازسازی آنچه کودکان در قالب بازی های وانمودی و ساخت مدل ها مشاهده و درک کرده اند، انجام می شود.</p> <p>مرحله ۳: به نمایش گذاشتن و ارائه کارهای کودکان: در این مرحله کارهای کودکان و آن چه در طی دو مرحله قبلی به صد زبان ارائه کرده اند، به نمایش گذاشته می شود.</p>	روش

<ul style="list-style-type: none"> ■ ارزش بنیادین دارد و از آن به عنوان معلم سوم یاد می‌شود. ■ فضایی دلپذیر، تسهیل‌گر ارتباط، تعامل، اکتشاف و پژوهش برای تمام کسانی که حضور دارند. ■ وجود کلاس‌های مجزا برای کودکان سنین مختلف شامل دو اتاق تو در تو که یکی از آنها فضای نیمه خصوصی کودکان است و دیگری مراکز متنوع در هر کلاس مانند مرکز هنر یا بازی‌های نمایشی است. ■ دارای پنجره‌های بزرگ، کلاس‌های نورگیر و استفاده از آینه در اندازه و شکل‌های متنوع، بهره‌گیری از مواد طبیعی مانند گیاهان سبز، چینش خاص وسایل و ایجاد محیطی همانند فضای خانه. ■ روشن بودن رنگ دیوارها و استفاده از آنها و بهره‌گیری از سقف‌ها و پانل‌ها به عنوان فضایی برای نمایش کارهای کودکان. ■ وجود یک استودیو یا کارگاه بزرگ مرکزی یا کارگاه کوچک در کنار هر کلاس دارای وسایل متنوع که به طور منظم در قفسه چیده و سازماندهی شده‌اند. ■ دارای هالی بزرگ که در حکم یک میدان مرکزی است و همه کلاس‌ها به آن باز می‌شوند. ■ اتاق موسیقی، کتابخانه و سالن غذاخوری که به منظور ارتباط بیشتر عمدتاً دارای دیوارهای بلورین هستند. ■ وجود وسایل و تجهیزات متفاوت مانند دستگاه کپی، مینی کامپیوتر و ... است. ■ استفاده از فضای باز. ■ حدود ۲۰-۲۵ کودک در هر کلاس با ۲ مربی. 	<p>محیط یادگیری</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ هر مرکز دارای مدیریتی مشارکتی است و توسط شورای مشورتی اداره می‌شود که اعضای آن با انتخابات برگزیده می‌شوند. ■ دپارتمان تعلیم و تربیت پیش دبستانی وابسته به شهرداری در بالاترین رده شورا قرار دارد. ■ ارتباط والدین با مرکز تنگاتنگ و در قالب شرکت در جلسات مختلف سازمان یافته و منظم و آزاد و همچنین شرکت در مراسم و جشن‌ها و نیز حضور در زمینه‌های مدیریت اجرایی و نظریات، مشورتی است. ■ وجود یک مربی هنر در هر مرکز. ■ مربی به عنوان معلم - محقق، نقش راهنما، مشاهده کننده و تسهیل کننده را دارد و به کودکان در امر تحقیق کمک می‌کند و به ثبت چگونگی یادگیری کودکان می‌پردازد. ■ آموزش مربیان و سطح دانسته‌های آنها امر مهمی است که عمدتاً به صورت آموزش‌های حین خدمت، سمینارها و کارگاه‌های آموزشی است. 	<p>کارکنان</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ ارزشیابی تأکید بر مستندسازی است که از طریق مشاهده، ثبت و ضبط گفت‌وگو و فعالیت‌های کودکان از راه‌های مختلف مانند یادداشت برداری، استفاده از ضبط صوت، عکس برداری و ... آنچه که آنها در طی یک فرایند ساخته و ارائه می‌کنند، انجام می‌شود. ■ بازنگری و بهره‌مندی از این مستندات به عنوان راهی برای توصیف و بیان فعالیت‌های انجام شده و چگونگی یادگیری و رشد کودکان برای اصلاح و تغییر. 	<p>ارزشیابی</p>

جدول ۶- عناصر اساسی برنامه درسی الگوی های اسکوپ (بینش وسیع) - بنیانگذار دیوید ویکارت

<p>■ حمایت از رشد کودکان، پرورش اعتماد به نفس و مهارت حل مسئله، ایجاد استقلال فکری و انضباط فردی و یافتن اهداف شخصی و نگرش توانستن و انجام دادن، بدست آوردن شایستگی های اجتماعی و برقراری روابط مناسب با دیگران در زندگی.</p>	<p>اهداف</p>
<p>■ هنرهای خلاق، زبان و ادبیات، رشد مهارتهای جسمی و حرکتی و مهارت های زمانی و مکانی و رشد اجتماعی و عاطفی برای سال های پیش از دبستان تعریف شده است که این تجربیات در قالب ده طبقه گروه بندی می شوند. این گروه ها عبارت اند از: سوادآموزی و زبان، خلاقیت، ابتکار عمل و روابط اجتماعی، حرکت، موسیقی، اعداد، فضا، زمان، طبقه بندی و مجموعه سازی.</p>	<p>محتوا و سازماندهی</p>
<p>■ اساس روش «های اسکوپ»، یادگیری فعال است و فرایندهای سازنده ارتباط متقابل که از طریق آنها ذهن پرورش می یابد اجزای اساسی در روش آموزش هستند.</p> <p>■ استفاده درست از موضوعات و فعالیت جسمی - حرکتی نقش تعیین کننده در کمک به کودکان برای شکل گیری مفاهیم، ایده پردازی و ایجاد نمایش های نمادین ایفا می کند.</p> <p>■ مهارت های یادگیری مبتنی بر خودآگاهی، کودکان را قادر به تعامل مشترک و سازنده با هم کلاسی ها و مربیان می گرداند.</p> <p>■ عنصر اساسی در هر روز از کلاس «های اسکوپ» شامل توالی «طراحی، اجرا و بازنگری» است که هر کودک عهده دار آن است.</p> <p>■ سه جز سازنده اصلی در کار روزانه کلاسی، عبارت اند از: فعالیت های گروهی بزرگ یا گردهمایی، کارگاه های گروهی کوچک و کار مستقل در مراکز فعالیت در طول فرایند برنامه ریزی، اجرا و بازنگری.</p> <p>■ زمان های کار گروهی بزرگ می توانند برای نمایش، حرکت و موسیقی، بازی ها، ارائه پروژه های کلاسی، گردهمایی و اعلام برنامه ها مورد استفاده قرار گیرد. در طول برنامه ریزی، اجرا و بازنگری، کودکان بر اساس علائق و تجهیزاتی که در مراکز فعالیت موجود است، ارائه پروژه های منتخب خود را به عهده می گیرند.</p> <p>■ جدول برنامه ریزی شامل وقت نهار، ورزش، حرکت، موسیقی و سایر فعالیت هایی است که هم خارج از کلاس می تواند صورت گیرد و یا با حضور مربی اختصاصی برگزار گردد.</p>	<p>روش</p>
<p>■ این محیط کودک را به تجربه و کند و کاو تشویق می کند و نسبت به چند فرهنگی بودن جوامع کودکان با عنوان بازتابی از تنوع انسانی حساس است. فضایی برای گردهمایی بزرگ و کوچک وجود دارد. همچنین کلاس به مراکز فعالیت تعیین شده ای تقسیم شده است که کودکان را قادر می سازد روی پروژه های انتخابی خود کار کنند و مستقل باشند. این مراکز با انواعی از لوازم و تجهیزات و وسایل کاربردی پر شده اند.</p>	<p>محیط یادگیری</p>
<p>■ مربیان کودکان را تشویق به انتخاب یک روش فعال و حل مسئله ای در یادگیری می کنند و با پرسش های مناسب مرتبط با اهداف برنامه به کودکان در فکر کردن و تکمیل مهارت های یادگیری خاص کمک می نمایند.</p> <p>■ «های اسکوپ» دوره های خاص برای آموزش مربیان خود دارد که مربیان در آن حضور فعال دارند و از تجربیات یکدیگر استفاده می کنند.</p>	<p>کارکنان</p>
<p>■ این الگو از مشاهده به جای آزمایش برای ارزشیابی استفاده می کند.</p>	<p>ارزشیابی</p>

در گروه‌های کلاسی، در مورد عناصر برنامه‌دستی الگوی مونته‌سوری و رژیو امیلیا در مورد آموزش و پرورش کودکان در منابع علمی جستجو کنید و نتیجه را به صورت بروشور در کلاس ارائه دهید.

اصول یادگیری در برنامه‌ریزی آموزشی

برای یادگیری مؤثر توجه به اصول زیر ضروری است:

۱ ایجاد انگیزه: مربی برای موفقیت در اجرای برنامه آموزشی باید در کودکان انگیزه ایجاد کند. بدون انگیزه، فراگیرنده برای یادگیری آمادگی ندارد.

۲ یادگیری فعال: معلم با ارائه تکالیف و تمرینات متنوع فراگیران را برای یادگیری عمیق‌تر تحریک می‌نماید.

۳ راهنمایی و نظارت: در آموزش و پرورش امروز، مربی در مقام مشاور، راهنما و هدایت‌گر ایفای نقش می‌نماید و زمینه را برای آموزش بهتر فراهم می‌سازد.

۴ مواد آموزشی مناسب: مواد آموزشی باید متناسب با ویژگی‌های فراگیران باشد. همچنین اثرگذار و سودمند باشند تا فراگیران با این مواد آموزشی و با انجام فعالیت‌های گوناگون بتوانند اطلاعات بیشتری کسب کنند.

۵ زمان‌بندی آموزشی: ایجاد فرصت مناسب با توجه به محتوای آموزشی بسیار ضروری است. هرچه فرصت تمرین، تکرار و سنجش بیشتر باشد حاصل یادگیری بیشتر خواهد بود.

۶ روش‌های گوناگون مناسب: هر محتوای آموزشی روش آموزشی خاصی دارد. بنابراین باید از روش‌های گوناگونی مانند بازی، پرسش و پاسخ، روش دیداری، روش شنیداری، تمرین و تکرار، اجرای نقش، شبیه‌سازی، ... با

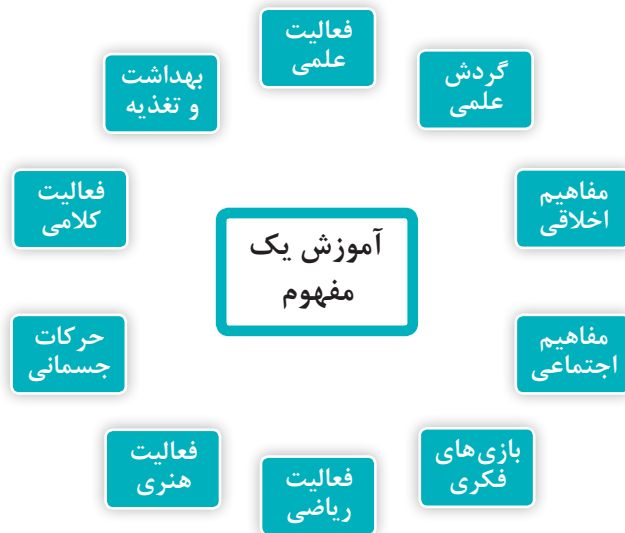
توجه به محتوای آموزشی استفاده کرد تا اجرای فعالیت را در قالب واحد کار یا ارائه پروژه تسهیل کرد.

۷ تقویت رفتار درست: مربی باید با دقت کار فراگیران را دنبال کند و آنها را ارزیابی و درستی آنها را اعلام نماید و با توجه به شناخت فراگیران آنها را تقویت کند. نوع تقویت به تفاوت‌های فردی بستگی دارد.

۸ معیار عملکرد: تهیه‌کننده مواد آموزشی با توجه به آنچه از فراگیران انتظار دارد باید معیاری داشته باشد تا فراگیر بتواند میزان آموخته‌هایش را در آن چهارچوب ارزیابی کند و میزان تلاش خود را برای رسیدن در حد مطلوب مشخص کند.

ارائه یک برنامه آموزشی

ارائه یک برنامه صحیح آموزشی در پیش دبستان با توجه به اصول، ویژگی‌های برنامه و رشد همه جانبه کودک باید شامل تجارب گوناگونی مانند: پرورش مهارت‌های جسمانی، پرورش حواس، کشف محیط و طبیعت، پرورش هوش استعداد و توانایی‌ها و زبان‌آموزی باشد. این مفاهیم در قالب فعالیت‌هایی برای افزایش یادگیری کودکان و دادن معنای بهتر و کامل‌تر ارائه می‌شود. نمودار ۵ این فعالیت‌ها را نشان می‌دهد.

نمودار ۵- ارائه یک برنامه آموزشی

در گروه‌های کلاسی، به نمودار ۵ با دقت نگاه کنید و به سؤالات زیر پاسخ دهید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

فعالیت ۱۰

- فعالیت آموزشی چه نقشی در آموزش کودکان پیش از دبستان دارد؟
- برای آموزش یک مفهوم به کودکان چه مراحل لازم است، انجام شود؟

با توجه به اهداف آموزش و پرورش پیش از دبستان و ویژگی‌های این گروه سنی، برنامه‌ریزی برای آموزش آنان لازم است. در این برنامه به سؤالات زیر باید پاسخ داد:

نکته

- چه می‌خواهید یاد دهید؟
- چرا این موضوع را برای آموزش انتخاب کرده‌اید؟
- آیا به استعداد و توانایی ذهنی گروه کودکان توجه نموده‌اید؟
- کودکان در حال حاضر از این موضوع چه می‌دانند؟
- اطلاعاتی که منتقل خواهید کرد تا چه حدی است؟
- چه روشی برای آموزش این موضوع مناسب است؟
- به چه ابزار و تجهیزاتی برای آموزش موضوع نیاز دارید؟
- آیا این ابزار شما را به هدف‌تان می‌رساند؟
- آیا اطلاعات جمع‌آوری شده در سطح درک کودکان این گروه سنی است؟
- چه فعالیت‌هایی را برای آموزش این موضوع در نظر گرفته‌اید؟
- در برنامه‌ریزی به خواست‌ها و علائق کودکان توجه نموده‌اید؟
- آیا فضا را با توجه به موضوع و محتوای آموزشی آن انتخاب و طراحی کرده‌اید؟

با هماهنگی مربی، خود ضمن بازدید از یک مرکز پیش از دبستان، برنامه آموزشی یک روز در آن مرکز را مشاهده کنید و با توجه به آنچه در مورد برنامه‌ریزی آموخته‌اید آن را بررسی کنید و نتیجه را در کلاس گزارش دهید.

فعالیت ۱۱

- ۱ اصول و ویژگی‌های برنامه‌های آموزشی دوره پیش از دبستان را فهرست کنید.
- ۲ در آموزش و پرورش پیش از دبستان به چه نکاتی باید توجه کرد؟ توضیح دهید.
- ۳ اهمیت برنامه‌ریزی فعالیت‌های آموزشی پیش از دبستان را با بیان دلایلی توضیح دهید.
- ۴ عناصر تشکیل دهنده برنامه آموزش و پرورش پیش از دبستان را توضیح دهید.
- ۵ عناصر برنامه درسی رجیو امیلیا را توضیح دهید.
- ۶ برنامه درسی مونته سوری با برنامه درسی اسپراگ چه شباهت‌ها و چه تفاوت‌هایی دارد؟
- ۷ با توجه به عناصر برنامه آموزشی، برای آموزش یک مفهوم، چه فعالیت‌هایی را می‌توان طراحی کرد؟
- ۸ با توجه به اصول و عناصر برنامه آموزشی، یک پروژه با موضوع مشخص طراحی کنید.